

Algemeen ambtsbericht Sudan

juli 2003

Directie Personenverkeer, Migratie en Vreemdelingenzaken
Afdeling Asiel- en Migratiezaken
Den Haag
070-3485964

8 juli 2003

	<i>Pagina</i>
1	4
Inleiding	
2	5
Landeninformatie	
2.1	5
2.1.1	5
2.1.2	6
2.1.3	7
2.2	8
2.3	16
3	28
Mensenrechten	
3.1	28
3.1.1	28
3.1.2	28
3.2	29
3.3	30
3.3.1	32
3.3.2	33
3.3.3	35
3.3.4	35
3.3.5	36
3.3.6	38
3.3.7	38
3.3.8	39
3.3.9	39
3.3.10	39
3.4	40
3.4.1	40
3.4.2	42
3.4.3	43
4	44
Migratie	
4.1	44
4.2	45
4.3	46
4.4	46
5	49
Samenvatting	
	51
Bijlage(n)	
I	51
Kaart van Sudan	

II	Literatuurlijst	52
III	Politieke organisaties	54
IV	Procedure onderwijs	56

1 Inleiding

In dit algemeen ambtsbericht wordt de situatie in Sudan beschreven voorzover deze van belang is voor de beoordeling van asiolverzoeken van personen die afkomstig zijn uit Sudan en voor besluitvorming over de terugkeer van afgewezen asielzoekers. Dit ambtsbericht beperkt zich tot een actualisering op hoofdlijnen van het algemeen ambtsbericht over de situatie in Sudan van september 2002. Indien er belangrijke wijzigingen zijn opgetreden ten opzichte van de situatie ten tijde van het algemeen ambtsbericht van september 2002, zijn deze bij de verschillende onderwerpen expliciet vermeld. Dit ambtsbericht beslaat de periode van september 2002 tot en met juni 2003.

Dit ambtsbericht is deels gebaseerd op informatie van openbare bronnen. Bij de opstelling is gebruik gemaakt van informatie van verschillende organisaties van de Verenigde Naties, niet-gouvernementele organisaties, vakliteratuur en berichtgeving in de media. Een overzicht van de geraadpleegde openbare bronnen is opgenomen in de literatuurlijst.

Bovendien liggen vertrouwelijke rapportages van de Nederlandse vertegenwoordigingen in de regio en in Europa aan dit algemeen ambtsbericht ten grondslag. Waar in dit ambtsbericht wordt verwezen naar openbare bronnen, is de tekst in veel gevallen ook gebaseerd op informatie die op vertrouwelijke basis is ingewonnen.

In hoofdstuk twee wordt ingegaan op recente ontwikkelingen op met name politiek- en veiligheidsgebied. Deze beschrijving wordt voorafgegaan door een overzicht van de geschiedenis van de vorige verslagperiode.

In hoofdstuk drie zijn relevante ontwikkelingen op het gebied van mensenrechten opgenomen. Na ontwikkelingen inzake wettelijke garanties en internationale verdragen waarbij Sudan partij is, komen de mogelijkheden van toezicht aan de orde. Daarna volgt een actualisering van de beschrijving van naleving dan wel schending van enkele klassieke mensenrechten. Tenslotte wordt de positie van specifieke groepen belicht.

In hoofdstuk vier komen de opvang van binnenlands ontheemden en vluchtelingen in de regio en de positie en opvang van (alleenstaande) minderjarigen aan de orde, evenals het beleid van een aantal andere Europese landen inzake asielzoekers uit Sudan en activiteiten van internationale organisaties.

Een algehele samenvatting volgt in hoofdstuk vijf.

2 Landeninformatie

2.1 Basisgegevens

2.1.1 Land en Volk

De nationale of officiële taal van Sudan is het standaard Arabisch. Als moedertaal spreken Sudanese de taal van hun etnische groep. Degenen die een andere taal dan Arabisch als moedertaal hebben, beheersen in de regel een vorm van Arabisch als tweede taal.

In Noord-Sudan worden verschillende varianten van Noord-Sudanees gesproken Arabisch gebruikt in de communicatie tussen bevolkingsgroepen met verschillende moedertalen. In Noord-Sudan is de moedertaal hetzij een vorm van Noord-Sudanees gesproken Arabisch hetzij de taal van de eigen etnische groep. Ook in Zuid-Sudan spreekt men de taal van de eigen etnische groep als moedertaal, en beheerst iedereen dus de taal van tenminste één etnische groep. In de dagelijkse communicatie tussen sprekers van verschillende moedertalen worden als voertalen het Juba-Arabisch of andere varianten van Zuid-Sudanees gesproken Arabisch gebruikt, dan wel de talen van lokale etnische groepen. Het Juba-Arabisch is een vereenvoudigde vorm van het Arabisch. Zuid-Sudanezen, met name degenen die een schoolopleiding hebben gevolgd en/of in stedelijke centra wonen, kunnen in meerdere of mindere mate het standaard Arabisch en/of het Engels beheersen. Het standaard Arabisch, het Noord-Sudanees gesproken Arabisch en het Engels zijn in Zuid-Sudan echter geen wijd verbreide talen en zijn niet toereikend voor communicatie in het dagelijkse leven. In contacten tussen opgeleide (Zuid-) Sudanese en buitenlanders kan wel gebruik worden gemaakt van het Engels.¹

---

¹ Deze beschrijving was ook al van toepassing voor de perioden beschreven in de algemene ambtsberichten van 23 december 1999, 31 maart 2001 en 17 september 2002. De tekst, zoals opgenomen in de twee eerstgenoemde algemene ambtsberichten ('*De bewoners van dit deel van Sudan gebruiken, naast lokale stamtalen en het Arabisch (dwz een specifiek dialect), het Engels als voertaal.*') kan weliswaar de indruk wekken dat Engels in Zuid-Sudan een voertaal is die in het dagelijks leven door Sudanese onderling gebruikt wordt. Dit is echter niet het geval. In dit verband merk ik op dat de summier informatie die werd verstrekt in oudere ambtsberichten dateert uit een periode waarin de relevantie van gedetailleerde gegevens over de taalsituatie in Sudan niet duidelijk was.

Bovenstaande aangepaste tekst dient de in de drie eerdere ambtsberichten gebruikte zinsnede te vervangen. Zie hiervoor de brief aan de Minister voor Vreemdelingenzaken en Integratie van 12 juni 2003 (DPV/AM-744273/03).

2.1.2 Geschiedenis

Deze paragraaf beschrijft in het kort de geschiedenis van de periode april 2001 tot en met augustus 2002 (verslagperiode voorgaand ambtsbericht). Voor een uitgebreid overzicht van deze gebeurtenissen, alsmede een overzicht van de geschiedenis van vóór april 2001, wordt verwezen naar het algemeen ambtsbericht Sudan van september 2002.

In de periode april 2001 tot en met augustus 2002 werd de binnenlandse politiek gekenmerkt door een verdere consolidatie van de machtspositie van president Al-Bashir. De noodtoestand werd per 1 januari 2002 opnieuw met een jaar verlengd. Ook slaagde Al-Bashir erin om in juli 2002 een afgescheiden factie van de *Umma Party* (UP), onder leiding van Mubarak Al Fadil Mahdi, in zijn kabinet op te nemen. Verdere pogingen om de noordelijke oppositiepartijen aan zich te binden mislukten echter.

De *National Democratic Alliance* (NDA), een samenwerkingsverband van noordelijke en zuidelijke oppositiebewegingen, probeerde zich ook te verbreden. Een poging om de UP weer terug te krijgen in het NDA kamp mislukte echter. De UP zocht in februari 2002 wel toenadering tot de *Sudan People's Liberation Movement/Army* (SPLM/A), de grootste rebellenbeweging.

Al-Turabi, de leider van het *Popular National Congress* (PNC) en voormalig adviseur van president Al-Bashir, bleef de gehele periode in detentie, zij het dat hij gedurende enige tijd onder huisarrest verbleef. Zijn politieke rol raakte uitgespeeld.

Politiek en militair slaagde de SPLM/A erin zich te versterken door in januari 2002 een overeenkomst tot fusering te sluiten met het *Sudan People's Democratic Front* (SPDF), de rebellenbeweging van Riak Machar. Ook sloot de SPLM/A in maart 2002 een overeenkomst tot fusering met de *Sudan Allied Forces* (SAF), de grootste gewapende noordelijke oppositiebeweging binnen de NDA.

In juni 2002 waren vredesbesprekingen begonnen in Machakos (Kenia) onder begeleiding van de *Intergovernmental Authority on Development* (IGAD). Na aanvankelijk weinig succes leverden deze vredesbesprekingen in juli 2002 onverwachts een principeakkoord ('Machakos Protocol') op tussen de Sudanese regering en de SPLM/A.² In het gesloten akkoord werd overeenstemming bereikt over zaken als het recht van zelfbeschikking en scheiding van staat en religie. Het akkoord voorzag in een overgangperiode van zes jaar. In deze overgangperiode zou een breed samengestelde regering vanuit Khartoem het land besturen en zouden de zuidelijke deelstaten een zekere mate van autonomie krijgen. Ook zou de grondwet worden herzien, zodat de in het noorden geldende shari'a niet in de zuidelijke deelstaten zou gelden. Na deze zes jaar zouden de zuidelijke deelstaten

---

² Het Machakos Protocol is een raamwerk voor vredesonderhandelingen dat moet leiden tot een vredesakkoord.

via een referendum zich mogen uitspreken over zelfbeschikking. In een aantal volgende overlegondes zou verder worden gesproken over zaken als de precieze vorm van machtsdeling, de positie van de gewapende macht tijdens de interimperiode, de verdeling van de inkomsten uit de oliewinning en een algehele wapenstilstand. Deze onderhandelingen zouden uiteindelijk moeten leiden tot een integraal vredesakkoord.

Op 19 januari 2002 werd dankzij bemiddeling van de Amerikaanse gezant Danforth voor het Nubagebergte een staakt-het-vurenovereenkomst gesloten tussen de Sudanese regering en de SPLM/A. Sinds deze overeenkomst is de situatie in het Nubagebergte gestabiliseerd, beide partijen houden zich goed aan de overeenkomst. De staakt-het-vurenovereenkomst werd op 19 juli 2002 met een half jaar verlengd.

Op militair gebied was in de periode april 2001 tot en met augustus 2002 een viertal ontwikkelingen van belang. Zo werd in mei 2001 en in oktober 2001 hevig gevochten tussen regeringstroepen en SPLM/A in Western Bahr el-Ghazal rond de steden Deim Zubeir en Raga. Een tweede ontwikkeling was dat in Northern Bahr el-Ghazal de bevolking te lijden had van gewelddadige acties en ontvoeringen waarvoor de *Murahileen* verantwoordelijk waren. Deze *Murahileen* waren belast met de beveiliging van de trein naar Wau, die vanuit het noorden de regeringstroepen in het zuiden bevoorradde. In de maanden vóór augustus 2002 werden de rails echter over grote afstanden opgebroken door de lokale bevolking. Een derde belangrijk nieuw militair front vormden de oliegebieden. Met name in de deelstaat Western Upper Nile (ook wel genoemd Unity State) werd hevig gevochten. Het betrof hier enerzijds militaire acties van de SPLM/A en pro-SPLM/A milities direct gericht tegen de oliemaatschappijen in de vorm van aanvallen op konvoien, materieel en olie-installaties. Anderzijds ging het om acties van het regeringsleger en regeringsmilities tegen rebellen en de lokale bevolking. De Sudanese regering bombardeerde regelmatig dorpen in de oliegebieden.

Ten slotte lukte het de SPLM/A om in september 2002 in Eastern Equatoria, tijdens de tweede ronde van de vredesonderhandelingen in Machakos, de strategische garnizoensstad Torit op het regeringsleger te veroveren, hetgeen tot gevolg had dat de Sudanese regering onmiddellijk de vredesbesprekingen opschortte.

2.1.3 Staatsinrichting

Sinds december 1999 is de noodtoestand van kracht. Onder de bepaling van de noodtoestand heeft president Al-Bashir de bevoegdheid op verschillende terreinen per decreet te regeren. In december 2002 ging het Sudanese parlement opnieuw akkoord met een verlenging van de noodtoestand met een jaar. Volgens president

Al-Bashir was verlenging van de noodtoestand noodzakelijk om veiligheidsredenen (binnenlandse onrust en buitenlandse dreiging).

De Sudanese regering heeft in de verslagperiode een bestuurlijke hervorming doorgevoerd, waarbij de 67 provincies zijn opgeheven. Ook is het aantal districten/gewesten ('localities') teruggebracht van 674 naar 134.

2.2 Politieke ontwikkelingen

Politieke ontwikkelingen in het administratief-bestuurlijke Noord-Sudan

President Al-Bashir voerde in december 2002 een kleine kabinetswijziging door. Nog eens twee leden van de *Democratic Unionist Party* (DUP)-factie werden op regeringsposities benoemd.³ De reden voor de twee benoemingen was dat de DUP-factie (pro-regering) van mening was dat zij in vergelijking met de *Umma Party*-factie (pro-regering) te weinig regeringsposten bekleedde.

Vier oppositiepartijen, te weten UP, DUP, PNC en de *Justice Party*, waren van plan om in oktober 2002 gezamenlijk de Sudanese Oktoberrevolutie van 1964 te vieren op het terrein van de UP. Twee dagen voor aanvang werd de bijeenkomst echter verboden door de veiligheidsdiensten.⁴ Op 28 oktober 2002 hielden de vier genoemde partijen een persconferentie, waarin zij alle lagen van de Sudanese maatschappij opriepen zich te verenigen in de strijd voor democratie.

De noordelijke oppositiepartijen nemen geen deel aan de vredesbesprekingen en volgen het vredesproces noodgedwongen vanaf de zijlijn. Recentelijk hebben UP en DUP laten weten de uitkomst van de vredesbesprekingen vooralsnog niet af te wijzen maar zij hebben wel duidelijk gemaakt dat vrede alleen door een breed draagvlak kan worden bereikt. De PNC stelt met name vraagtekens bij de legitimiteit van de Sudanese regering.

De detentie van Al-Turabi is op 15 augustus 2002 opnieuw middels een presidentieel decreet met een jaar verlengd. Al-Turabi zou onder arrest verblijven in een huis dat in het bezit is van de autoriteiten. Hoewel Al-Turabi binnen de PNC nog altijd wordt beschouwd als de politiek leider, heeft Al-Turabi in de verslagperiode door zijn detentie en ziekte in de Sudanese politiek geen rol van betekenis gespeeld. Zijn politieke rol lijkt definitief te zijn uitgespeeld.

---

³ Al-Samani Al-Wasila Al-Shaykh werd de federale minister van Transport. Hij volgde Lam Akol op die eerder in 2002 was opgestapt. Ishraga Sayed Mahmoud Salih werd benoemd tot State Minister voor Internationale Samenwerking (een nieuw gecreëerde functie).

⁴ Waarschijnlijk uit vrees voor een escalatie van de studentenonrust (zie ook 3.3.2) en een gezamenlijk optreden van oppositiepartijen.

Politieke ontwikkelingen in de gebieden Nubagebergte, Southern Blue Nile en Abyei

In november 2002 werd op initiatief van leiders van de Nuba in Kampala een 'Justice Africa Conference' over het Nubagebergte gehouden gevolgd door een eerste 'All-Nuba Conference' in Kauda (SPLM/A-gebied in Nubagebergte) in december 2002.⁵ Op deze conferenties kwamen maatschappelijke groepen en politieke partijen van de Nuba bijeen om hun gezamenlijke toekomst te bespreken. De eerste conferentie in Kampala resulteerde in een slotverklaring waarin gepleit werd voor een speciale status voor het Nubagebergte en Southern Blue Nile. Op de tweede conferentie in Kauda kwamen 380 afgevaardigden uit verschillende delen van het Nubagebergte (zowel pro-regering als pro-rebellen) bijeen om te praten over politieke eenheid en ontwikkeling. Op deze conferentie was ook SPLM/A-leider Garang aanwezig. Aan het einde van deze conferentie werd uitgesproken dat het Nubagebergte tijdens de zesjarige interimperiode onderdeel zou moeten uitmaken van de gebieden in Zuid-Sudan, die door de SPLM/A worden bestuurd en daarna ook het recht op zelfbeschikking zou moeten hebben.⁶ Ook werd de SPLM/A mandaat gegeven om de Nuba bevolking in de onderhandelingen met de Sudanese regering te vertegenwoordigen. Aan het einde van de conferentie tekenden de afgevaardigden bovendien een verklaring ('Kauda Declaration'), waarin de oprichting van een nieuwe *United Sudan National Party* werd aangekondigd.⁷ In deze nieuwe politieke partij zouden vier bestaande Nuba politieke partijen, de *Free Sudan National Party* (FSNP), de *General Union of Nuba* (GUN), de *Sudan National Party Collective Leadership* en de *Sudan National Party* (SNP), moeten samengaan. Een vergelijkbare conferentie heeft eveneens in december 2002 in Southern Blue Nile plaatsgevonden met eenzelfde resultaat. Volgens berichten zouden ook de bewoners van Abyei (in het zuiden van Southern Kordofan) tijdens de zesjarige interimperiode binnen het SPLM/A gecontroleerde gebied willen blijven, alsmede na deze zes jaar een recht op zelfbeschikking willen hebben.

---

⁵ Het Nuba gebergte is grotendeels gelegen in de noordelijke deelstaat Southern Kordofan. In het gebied zijn zowel Arabische (bijvoorbeeld de Hawazna/Baggara en Hamar) als zwart-Afrikaanse bevolkingsgroepen woonachtig (gezamenlijk circa 1,1 miljoen).

⁶ Deze verklaring van de conferentie in Kauda staat haaks op de opvatting van de Sudanese regering dat het Nubagebergte tot Noord-Sudan behoort en derhalve geen recht op zelfbeschikking zou hebben (zie pagina 12).

Op grond van de administratief-bestuurlijke indeling van februari 1994 worden 16 deelstaten, waaronder Kordofan (Northern, Western en Southern) tot Noord-Sudan gerekend en 10 tot Zuid-Sudan. De leefgebieden van de zuidelijke niet-Arabische stammen komen veelal niet exact overeen met de grenzen van het administratief-bestuurlijke Zuid-Sudan. Partijen verschillen mede op grond hiervan van mening waar de grens van 'Zuid-Sudan' ligt, hetgeen ook een struikelblok bij de vredesonderhandelingen is.

⁷ Christian Aid Update 04.01.03

Politieke ontwikkelingen in het administratief-bestuurlijke Zuid-Sudan

In december 2002 wisselde Peter Gadet, de leider van de *South Sudan Independence Movement/Army* (SSIM/A) opnieuw van broodheer en koos de kant van de regering.⁸ Hij leidde vervolgens de eerste aanval van het regeringsoffensief op zijn voormalige basis Tam op 24 december 2002, gevolgd door een groot aantal andere offensieven in Western Upper Nile (zie verder 2.3.).

In het vredesproces is de positie van de verschillende in Zuid-Sudan opererende regerings- en rebellenmilities een bijzondere.⁹ De milities voelen zich veelal niet gebonden aan het staakt-het-vuren maar willen wel op een of andere manier betrokken worden bij het vredesproces. SPLM/A probeert regeringsmilities voor zich te winnen door hen bijvoorbeeld amnestie aan te bieden. Aan de andere kant probeert de Sudanese regering met name Nuer-milities in Western Upper Nile aan zich te binden door het leveren van wapens en goederen en het manipuleren van de onderlinge stammenrivaliteit.¹⁰

Het fusieproces tussen SPLM/A en SPDF was eind 2002 voltooid. Machar, de leider van de SPDF, kreeg hierbij de functie van 2e vice-voorzitter in de SPLM/A, hetgeen betekende dat hij de derde man werd binnen de gefuseerde SPLM/A beweging.

Er werden in de verslagperiode in Zuid-Sudan verschillende regionale bijeenkomsten gehouden ter voorbereiding van de tweede nationale SPLM/A conventie, die in de loop van 2003 gehouden zal worden.

Het vredesinitiatief van de IGAD

De regering had zich na de onverwachte inname van de zuidelijke stad Torit door de SPLM/A op 1 september 2002 teruggetrokken uit de tweede ronde vredesbesprekingen in Machakos. Na de herovering van Torit door regeringstroepen werd op 15 oktober 2002 een staakt-het-vurenovereenkomst gesloten, hetgeen een voorwaarde van de Sudanese regering was voor terugkeer naar de onderhandelingstafel en vervolgens werden de vredesbesprekingen daadwerkelijk hervat.

---

⁸ Gadet had al eerder van partij gewisseld. In 1996 koos Gadet de kant van de regering en in 1997 koos hij de kant van de SPLM/A.

⁹ Ongeveer 25 zuidelijke milities werken samen aan de zijde van de regering in de *Southern Sudan Defence Forces* (SSDF). De belangrijkste zijn de *South Sudan United Movement* (SSUM) van Paulino Matip en de *South Sudan Liberation Movement* (SSLM) van dr. Wol Duany. Sinds december 2002 werkt ook Peter Gadet weer samen met de regering. De rebellen werken samen met een aantal (kleinere) zuidelijke milities. Tot december 2002 was de militie van Peter Gadet de belangrijkste bondgenoot van SPLM/A en SPDF.

¹⁰ ICG 10.02.03

De tweede ronde van de Machakos besprekingen eindigde op 18 november 2002 met de ondertekening van een *Memorandum of Understanding* (MOU). Er werd overeenstemming bereikt over zaken als een direct gekozen (tweekamer)parlement en een nationale eenheidsregering, waarin het zuiden naar verhouding zou zijn vertegenwoordigd. Daarnaast werd afgesproken dat het zuiden een evenredig deel van de (hogere) overheidsposities zou mogen invullen. Ook werd overeenstemming bereikt over het principe van collegiale besluitvorming bij de uitvoerende macht (president) en het principe van een rechtvaardige verdeling van inkomsten tussen noord en zuid.

Tal van (belangrijke) zaken bleef echter nog onderwerp voor nader overleg. Zo was er nog geen overeenstemming over wat nu een evenredige vertegenwoordiging van het zuiden in regering en parlement zou zijn. Ook bleven er grote meningsverschillen over de uitwerking van de verdeling van de inkomsten (olie) en de collegiale besluitvorming bij de uitvoerende macht. Andere zaken waar geen overeenstemming over kon worden bereikt waren de definitie van 'het zuiden', de status van de hoofdstad, de mate van autonomie van het zuiden tijdens de interimperiode en de vorming van een gezamenlijke strijdmacht tijdens de interimperiode.

De Sudanese regering weigerde medio januari 2003 opnieuw om in het kader van de IGAD met de SPLM/A besprekingen te voeren over een drietal omstreden gebieden (Nuba, Southern Blue Nile en Abyei).¹¹ De partijen besloten vervolgens om de status van deze gebieden apart te bespreken in een latere fase van het vredesproces. Beide partijen claimen deze gebieden, die gelegen zijn in het administratief-bestuurlijke Noord-Sudan.

Op 23 januari 2003 begon een derde ronde vredesbesprekingen in Machakos over de verdeling van macht en welvaart. Over een aantal zaken, zoals het te houden referendum, kon volledige overeenstemming worden bereikt. Met betrekking tot een aantal andere zaken, zoals de samenstelling van de regering van nationale eenheid en de verdeling van de olierijkdom, konden slechts 'vorderingen' worden gemeld. De gemaakte afspraken werden op 6 februari 2003 vastgelegd in een nieuw *Memorandum of Understanding* (MoU).

Op 7 april 2003 werden de vredesbesprekingen hervat. In deze vierde onderhandelingsronde (7-17 april 2003) werd met name gesproken over veiligheidsaangelegenheden, zoals de positie van de verschillende strijdkrachten tijdens de interimperiode en de reïntegratie van gedemobiliseerde soldaten na de oorlog.¹² Op 17 april 2003 werd deze vierde overlegronde zonder concrete resultaten afgesloten.

---

¹¹ Al eerder was tussen de regering van Sudan en de SPLM/A overeengekomen om besprekingen over de betwiste gebieden buiten de IGAD te houden.

¹² Reliefweb 07.04.03 (AFP)

Met de vijfde ronde van de Machakos vredesonderhandelingen begon op 10 mei 2003 het eindspel van de vredesonderhandelingen. Een nieuwe 'holistische' aanpak stelde alle onderwerpen ter discussie: de verdeling van de inkomsten, de regeringsstructuur, de verdeling van de macht tussen de Sudanese regering en de SPLM/A en vraagstukken betreffende de strijdkrachten en de veiligheidsdiensten. Ook de conflictgebieden (Nuba, Southern Blue Nile en Abyei) waren, zij het buiten IGAD kader, geprogrammeerd. Op geen van deze onderwerpen werd echter enige vordering geboekt. Bij het afsluiten van de onderhandelingsronde op 21 mei werd alleen overeenstemming bereikt over operationalisering van het eerder ingestelde *Verification and Monitoring Team* (zie hoofdstuk 2.3).

Een volgende onderhandelingsronde is gepland voor 6 juli 2003. Beide partijen blijven optimistisch dat op korte termijn een integraal vredesakkoord kan worden bereikt.

Er is in dit verband een aantal complicerende factoren te noemen. De vredesonderhandelingen beperken zich tot de Sudanese regering en de SPLM/A. Andere rebellengroepen en belangrijke noordelijke politieke partijen als UP en DUP nemen niet deel aan de vredesbesprekingen. Recentelijk hebben UP en DUP laten weten de uitkomst van de vredesbesprekingen vooralsnog niet af te wijzen maar ze hebben wel duidelijk gemaakt dat vrede alleen met een breed draagvlak kan worden bereikt.

Ook binnen het regeringskamp zijn er spanningen. Met name Taha, de huidige vice-president, lijkt niet blij te zijn met het resultaat van de vredesbesprekingen. Hij zou vrezen dat een politiek akkoord tussen Al-Bashir en Garang ten koste gaat van zijn machtspositie.

Besprekingen over de gebieden Nuba gebergte, Southern Blue Nile en Abyei

Op 1 maart 2003 zijn buiten de IGAD om besprekingen tussen de Sudanese regering en de SPLM/A begonnen over drie omstrede gebieden die geen deel uitmaken van het administratief-bestuurlijke Zuid-Sudan, te weten: Nubagebergte, Southern Blue Nile en Abyei. Onderwerpen die hierbij aan de orde komen zijn: ontwikkeling van de betreffende regio's, de economische situatie, vrede en veiligheid, het staakt-het-vuren in het Nubagebergte en een mogelijke opwaardering van dit staakt-het-vuren tot een permanente vredesregeling. De Sudanese regering is van mening dat deze gebieden tot Noord-Sudan behoren en geen recht op zelfbeschikking hebben. De SPLM/A beschouwt zich in deze onderhandelingen als gemandateerd vertegenwoordiger van de bevolking van deze gebieden (zie politieke ontwikkelingen Nubagebergte). De Sudanese regering zou ermee hebben ingestemd dat de uitkomst van deze onderhandelingen wordt opgenomen in een integraal vredesakkoord. Op 19 maart 2003 werd een eerste onderhandelingsronde over deze gebieden afgesloten zonder concrete resultaten.

Overige vredesinitiatieven

In de verslagperiode vonden tal van lokale en regionale initiatieven plaats om verzoening en vrede tot stand te brengen. Met name de *New Sudan Council of Churches* (NSCC) is actief op dit terrein en heeft al een groot aantal zogenaamde ‘*people to people conferences*’ georganiseerd ten behoeve van het verzoeningsproces.

Zo kwamen in december 2002 15 politieke en militaire oppositiegroeperingen uit Zuid-Sudan op initiatief van de NSCC bijeen in Entebbe (Uganda) om te praten over een strategie voor verzoening en vrede in Sudan.

In december 2002 was er een derde ronde van de *South-South Dialogue on Reconciliation and Good Governance* onder leiding van de NSCC. Hieraan namen niet alleen maatschappelijke en kerkelijke vertegenwoordigers uit Zuid-Sudan deel, maar ook kaderleden van SPLM/A en verschillende (regerings- en rebellen) milities.¹³

De rol van de olie

De oliewinning speelde ook in de verslagperiode een belangrijke rol. Enerzijds gaat het hierbij om de verdeling van de olieopbrengsten (veel olie bevindt zich immers in het zuiden). Tijdens de derde ronde vredesbesprekingen werd afgesproken dat er een zogenaamde oliecommissie zou worden ingesteld om een voorstel te doen tot verdeling van de olierijkdom tussen noord en zuid.

Anderzijds is er veel internationale kritiek op de mensenrechtensituatie in de oliegebieden. Van eind december 2002 tot begin februari 2003 werd hevig gevochten in de oliegebieden in de deelstaat Western Upper Nile/Unity State. De Sudanese regering lanceerde een groot offensief om haar belangen in de oliegebieden verder veilig te stellen. Zie hiervoor de beschrijving van de militaire ontwikkelingen en veiligheidssituatie in Western Upper Nile/Unity State in 2.3. Bij deze aanvallen werden mensenrechten op grote schaal geschonden: ontvoering van vrouwen en kinderen, platbranden van dorpen, diefstal van vee en voedsel, vernietiging van humanitaire hulpposten, grondaanvallen gesteund door helikopteraanvallen en bombardementen.

De internationale kritiek en politieke acties van tal van westerse ngo's en politieke activisten aan het adres van westerse oliemaatschappijen actief in Sudan deden de Canadese oliemaatschappij Talisman besluiten om haar belang in het internationale consortium Greater Nile Petroleum Operating Company (GNPOC) in maart 2003 te verkopen aan de Indiase oliemaatschappij ONGC Videsh en zich geheel uit Sudan terug te trekken.

---

¹³ ICG 10.02.03

Buitenlandse betrekkingen

Eritrea

De relatie Sudan-Eritrea bleef de afgelopen verslagperiode gespannen vanwege de gastvrijheid en (vermeende) actieve steun die beide landen aan elkaars (gewapende) oppositiegroeperingen zouden geven.¹⁴ De spanning tussen beide landen liep in oktober 2002 op toen Sudan Eritrea beschuldigde van directe betrokkenheid bij een groot militair offensief van de NDA in Oost-Sudan. Eritrea ontkende echter alle betrokkenheid. In Kassala en in Khartoem werden tientallen Eritreërs gearresteerd op verdenking van banden met rebellengroeperingen. Op 4 oktober 2002 sloot de Sudanese regering haar grens met Eritrea en in november 2002 weigerde Sudan het aanbod van de Eritrese president voor verzoeningsbesprekingen. Ook deed de Sudanese regering de belangrijkste Eritrese oppositiegroep, de *Alliance of Eritrean National Forces* (AENF), het aanbod een kantoor in Sudan te vestigen. Aan het einde van de verslagperiode was de situatie nog steeds gespannen.

Uganda

In de verslagperiode was er sprake van nieuw wantrouwen tussen beide landen. In september 2002 was de Sudanese regering hevig ontstemd over een in Kampala gehouden SPLM/A-conferentie. De Ugandese regering beschuldigde Sudan op haar beurt ervan haar troepen gebombardeerd te hebben tijdens acties van het Ugandese leger tegen het *Lord's Resistance Army* (LRA) in Zuid-Sudan. Na diplomatiek overleg werden in december 2002 de banden tussen beide landen weer aangehaald en werd het militaire protocol inzake *Operation Iron Fist*¹⁵ verlengd tot 31 januari 2003. In februari 2003 werd het militaire protocol opnieuw verlengd tot 31 mei 2003. In maart 2003 sloot de Ugandese regering een staakt-het-vurenovereenkomst met het LRA.

Verenigde Staten

Eind oktober 2002 verlengden de VS voor een jaar opnieuw de sinds 1997 geldende economische sancties tegen bedrijven die zaken doen met Sudan. De VS beschouwen Sudan formeel nog altijd als een '*state sponsor of terrorism*' die een bedreiging vormt voor de veiligheid van de VS en haar bondgenoten. Op 21 oktober 2002 tekende president Bush een nieuwe, herziene *Sudan Peace Act* (SPA). Deze wet verplicht de president van de VS elk half jaar te rapporteren aan het Congres over Sudan. Indien de Sudanese regering naar het oordeel van de VS onvoldoende meewerkt aan het vredesproces dan zullen de VS financiële

---

¹⁴ Eritrea verleent gastvrijheid aan de *National Democratic Alliance* (NDA). Er zijn berichten dat Eritrea de NDA logistiek zou steunen bij haar aanvallen in oostelijk Sudan vanuit Eritrea. De in Eritrea actieve EISM en andere Eritrese oppositiegroeperingen, zoals het ELF, opereren vanuit Sudan.

¹⁵ De *Operation Iron Fist* staat het Ugandese leger toe om de LRA-rebellen op Sudanese grondgebied te bestrijden.

strafmaatregelen nemen tegen Sudan en de diplomatieke relaties met Sudan op een lager niveau brengen. De VS zullen in dat geval bij de VN voorstellen doen voor sancties (wapenembargo) tegen Sudan. Ook wordt in de SPA de hulp aan de gebieden die niet onder controle van de regering staan, sterk uitgebreid en zal de komende drie jaar voor \$ 300 miljoen humanitaire hulp aan Zuid-Sudan worden verstrekt mits daartoe voorzieningen worden getroffen in de Amerikaanse begroting. Op 21 april 2003 zond president Bush een eerste rapportage naar het Congres, waarin een positief oordeel werd gegeven over de medewerking van de Sudanese regering aan de vredesbesprekingen.¹⁶

Aan de andere kant bleven de VS nauw betrokken bij de vredesonderhandelingen. De speciale vertegenwoordiger voor vrede, Danforth, bracht in de verslagperiode verschillende bezoeken aan Sudan en de VS speelden tussen de verschillende rondes van de vredesbesprekingen een belangrijke bemiddelende rol achter de schermen.¹⁷ Ook deden de VS Sudan een breed aanbod van hulp voor de periode van opbouw na het sluiten van een vredesovereenkomst.

Europese Unie

De kritische dialoog die de EU sinds november 1999 met Sudan voert werd in de verslagperiode voortgezet. De EU bleef haar bezorgdheid uiten over de mensenrechtensituatie in Sudan, met name over de voortzetting van de noodtoestand, de beperkingen in de vrijheid van meningsuiting, het optreden van de veiligheidsdiensten en de schending van mensenrechten in de oorlogsgebieden. De EU constateerde in december 2002 dat in Sudan de mensenrechten, democratie en rechtshandhaving enigszins verbeterd waren, voor verdere verbeteringen is vrede echter essentieel.

Daarnaast probeerde de EU een bemiddelende rol te spelen in het vredesproces. Verschillende landen van de EU participeren in de *IGAD Partners Forum* (IPF). Ook hebben verschillende Europese landen aangeboden om bij de wederopbouw een ondersteunende rol te vervullen. Zo organiseerde Nederland in april 2003 in Noordwijk een donorconferentie in het kader van de wederopbouw van Sudan. Gesproken werd over de principes en prioriteiten van een wederopbouw-programma voor de eerste zes maanden na de tekening van een vredesakkoord.¹⁸ In december 2002 verklaarde de EU dat na tekening van een vredesakkoord de betrekkingen van de EU met Sudan weer genormaliseerd zouden kunnen worden en de ontwikkelingssamenwerking weer hervat zou kunnen worden.

---

¹⁶ Reliefweb d.d. 22/04/2003 (US Department of State)

¹⁷ Zo organiseerde de Verenigde Staten in december 2002 zogenaamde 'vredesworkshops' in Washington, waaraan naast delegatieleden van de Sudanese regering en SPLM/A ook vertegenwoordigers van Wereldbank en IMF deelnamen.

¹⁸ Het gaat hier om activiteiten, zoals de opbouw van (bestuurlijke) capaciteit, de terugkeer en integratie van gedemobiliseerde strijders, vluchtelingen en ontheemden, het herstel van basisvoorzieningen, economische ontwikkeling en infrastructuur.

In maart 2003 is de EU een vergelijkbare (kritische) politieke dialoog met de SPLM/A begonnen. Een eerste overleg over de opzet van deze dialoog heeft inmiddels plaatsgevonden.

2.3 Militaire ontwikkelingen en veiligheidssituatie

In deze paragraaf wordt ingegaan op de ontwikkelingen in de veiligheidssituatie in de verschillende gebieden van Sudan. Achtereenvolgens zullen de militaire ontwikkelingen in de verschillende deelstaten in het administratief-bestuurlijke Zuid-Sudan en het administratief-bestuurlijke Noord-Sudan worden beschreven. Deze beschrijvingen monden uit in een typering van de veiligheidssituatie in de genoemde deelstaten. De typeringen worden samengevat in een indeling van geheel Sudan in veiligheidszones: relatief veilige, overgangs- en onveilige gebieden.

Situatie in het administratief-bestuurlijke Zuid-Sudan

De verovering van Torit door de SPLM/A op 1 september 2002 betekende een duidelijke escalatie van de gevechten in Zuid-Sudan. De onverwachte val van Torit werd door de Sudanese regering hoog opgenomen en opgevat als een zware belediging. De regering kondigde onmiddellijk een algehele mobilisatie af en beloofde een ongekend offensief om Torit terug te veroveren. Er werd een omvangrijke rekruteringscampagne uitgevoerd, met name onder middelbare scholieren en studenten in de grote steden. De regering zond extra legerbataljons en nieuwe PDF-eenheden naar Juba. Na enkele weken van zware artillerie- en luchtaanvallen slaagde het leger erin de stad te heroveren. Er zijn berichten dat bij de verovering van Torit door de SPLM/A officieren en manschappen toestemming kregen om de stad te plunderen. Dit zou tot een volledige verwoesting van de infrastructuur van de stad hebben geleid. Ook zouden vele SPLM/A soldaten na conflicten met officieren over de verdeling van de oorlogsbuit zijn gedeserteerd, hetgeen de vrij gemakkelijke herovering van Torit door het regeringsleger zou verklaren.

In oktober 2002 werd er ook hevig gevochten in de oliegebieden van Western Upper Nile/Unity State. Er zijn berichten dat de regering er medio oktober 2002 in was geslaagd een groot deel van het eerder dat jaar verloren gebied in Western Upper Nile/Unity State terug te veroveren.

Na de herovering van Torit keerde de regeringsdelegatie terug naar de onderhandelingstafel en sloten de Sudanese regering en de SPLM/A op 15 oktober 2002 een overeenkomst inzake een staakt-het-vuren (*Memorandum of Understanding on the Cessation of the Hostilities*) voor de duur van de vredesonderhandelingen in Machakos. Het MoU geldt in principe voor alle gebieden in Sudan waar beide partijen en/of hun geallieerden tegenover elkaar

staan. De Sudanese regering acht voor de gevechten aan het oostfront (Kassala) het MoU niet van toepassing.¹⁹

Hoewel er ook na 15 oktober 2002 berichten bleven over (kleinschalige) schendingen van het staakt-het-vuren²⁰, betekende de overeenkomst voor Zuid-Sudan op militair gebied een periode van relatieve rust. Aan het einde van de tweede ronde vredesbesprekingen werd op 18 november 2002 de staakt-het-vurenovereenkomst van 15 oktober 2002 verlengd tot 31 maart 2003.

Aan de vrij stabiele situatie in Zuid-Sudan kwam eind december 2002 een eind door het opnieuw opblaaien van de gevechten in Western Upper Nile/Unity State. Eind december 2002 begonnen regeringsmilities, ondersteund door regeringstroepen, een omvangrijk offensief. Het offensief werd op twee verschillende fronten gevoerd.²¹

Het eerste front liep van Bentiu langs de weg naar Leer. Toen de gevechten op 31 december 2002 begonnen was de aanleg van de weg gevorderd tot 16 km van Leer. Doel van het offensief was om de SPLM/A uit de dorpen langs de weg te verdrijven en de weg naar het zuid-oosten, richting Adok, door te trekken. Regeringstroepen en militie deden aanvallen op Rubnor, Pantot, Tutnyang en Kangoi. Leer werd op 26 januari 2003 veroverd en de weg reikte tot Leer toen er begin februari 2003 weer een wapenstilstand werd gesloten.

Het tweede front werd door Gadet's en Matiep's militie ten zuiden van Mayom en Mankien aangevoerd en concentreerde zich voornamelijk op de steden Tam, Lare en Lel. Dit offensief begon met een omvangrijke aanval (1500 soldaten, tanks en helikopters) op de stad Tam. Volgens ooggetuigen werd alles dat eruit zag als een hulppost platgebrand. De aanvallen zouden bewust zijn gepland rond data voor leveranties van humanitaire hulp door internationale ngo's.

Het regeringsoffensief in Western Upper Nile leek te passen binnen de strategie van de regering om de infrastructuur in de oliegebieden veilig te stellen door het uitvoeren van aanvallen op zowel SPLM/A en haar militie als op burgers, met als doel ontvolking van het gebied. Ooggetuigen en CPMT-waarnemers²² bevestigden grootschalige willekeurige schendingen van mensenrechten door regeringstroepen en -militie, zoals gedwongen rekrutering van jongens en mannen, ontvoering van vrouwen en kinderen, verkrachtingen, diefstal van vee en voedsel, het platbranden

---

¹⁹ Het betrof hier immers in de ogen van de Sudanese regering niet de SPLM/A of één van haar geallieerden maar een buitenlandse agressor, Eritrea.

²⁰ Beide partijen bleven elkaar ook na 15 oktober 2002 beschuldigen van aanvallen. Zo waren er berichten over aanvallen op Akobo, Koch en Thorkien in Western Upper Nile en op Sudan Safari Area en Jai in Bahr el-Ghazal.

²¹ ICG 10.02.03

²² Het onafhankelijke *Civilian Protection Monitoring Team* (CPMT) had in maart 2002 van de Sudanese regering en SPLM/A mandaat gekregen om toezicht te houden op de naleving van het in maart 2002 gesloten Regeling ter Bescherming van Niet-strijdende Burgers en Civiele Faciliteiten (*Arrangement to Protect Non-combatant Civilians and Civilian Facilities*) en meldingen van militaire aanvallen op burgers en burgerdoelen te onderzoeken.

van dorpen, vernietiging van humanitaire hulpposten, bombardementen en helikopteraanvallen op burgerdoelen.²³ Tijdens dit offensief in januari 2003 in Western Upper Nile/Unity State raakten ongeveer 50.000 mensen ontheemd. Naast deze offensieve acties in Western Upper Nile was in strijd met de bepalingen van het staakt-het-vuren sprake van militaire versterking van de garnizoenssteden in het zuiden door het regeringsleger. Het regeringsleger probeerde zich zo in te dekken voor het geval de vredesbesprekingen zouden mislukken.

Tijdens deze aanvallen was de SPLM/A voornamelijk in het defensief. Er zijn berichten dat het rebellenleger problemen had om nieuwe rekruten te mobiliseren. De SPLM/A probeerde zich op haar beurt te versterken in Bahr el-Ghazal en Eastern Equatoria (rond Juba).

Op 6 februari 2003 werd in vervolg op de overeenkomst van 15 oktober 2002 een nieuwe overeenkomst (MoU) tussen de Sudanese regering en de SPLM/A getekend. In deze overeenkomst werd een *Verification and Monitoring Team* (VMT) ingesteld. Dit team zal vrij kunnen opereren om toezicht te houden op de staakt-het-vurenovereenkomst van 15 oktober 2002 en schendingen van de overeenkomst te onderzoeken.²⁴ Beide partijen spraken bovendien af om alle troepenlokaties en troepenverplaatsingen te melden aan het VMT. Ook spraken beide partijen af de gebieden die men na 15 oktober 2002 had veroverd te zullen ontruimen. De werkzaamheden aan de weg Bentiu-Adok zouden worden opgeschort tot een vredesakkoord was gesloten.

De Sudanese regering en de SPLM/A committeerden zich bovendien om de onmiddellijke terugkeer te bewerkstelligen van burgers die sinds het tekenen van de staakt-het-vuren overeenkomst op 15 oktober 2002 hun woongebied in Western Upper Nile waren ontvlucht.

Tijdens besprekingen in Kenia tussen de Sudanese regering en SPLM/A over de zogenaamde 'betwiste' gebieden (Nubagebergte, Southern Blue Nile en Abyei) werd op 15 maart 2003 besloten om de staakt-het-vurenovereenkomst van 15 oktober 2002 opnieuw met drie maanden te verlengen tot 30 juni 2003. Ook werd besloten om de in maart 2002 gesloten Regeling ter Bescherming van Niet-strijdende Burgers en Burgerdoelen en het mandaat van de *Civilian Protection Monitoring Team* (CPMT) met een jaar te verlengen tot 31 maart 2004.

Er bleven echter ook na 6 februari 2003 berichten van vijandelijkheden. De *International Crisis Group* (ICG), een onafhankelijke internationale onderzoeksgroep, meldde aanvallen door regeringsmilities in Western Upper Nile/Unity State in de periode van 13 februari tot 22 februari 2003.²⁵ Het zou

---

²³ IRIN d.d. 11/02//2003 (OCHA)

²⁴ Zolang de VMT nog niet operationeel is, is de CPMT gevraagd een rol spelen bij het toezicht op de naleving van het MoU van 15 oktober 2002.

²⁵ Persverklaring ICG d.d. 6 maart 2003

hierbij gaan om een aantal grootschalige aanvallen van regeringsmilities onder leiding van Peter Gadet op dorpen rond Mankien en op dorpen langs de weg Bentiu-Leer. Ook zouden regeringsmilities de terugkeer van gevluchte burgers verhinderen. Bovendien zou het Sudanese leger nieuwe garnizoenen langs de weg Bentiu-Leer hebben gestationeerd. Dergelijke activiteiten zouden in strijd zijn met de op 6 februari 2003 getekende overeenkomst tussen de Sudanese regering en de SPLM/A.

De CPMT rapporteerde in maart 2003 over aanvallen door zowel regeringstroepen als SPLA in Eastern Upper Nile, waarbij een groot aantal burgerslachtoffers zou zijn gevallen. *Christian Solidarity Worldwide* berichtte in mei 2003 over aanvallen door het regeringsleger op dorpen in Eastern Upper Nile, waarbij 59 doden zouden zijn gevallen.²⁶

Bombardementen

In de verslagperiode bleef het regeringsleger het wapen van bombardementen gebruiken op verschillende fronten, met name in de deelstaten Eastern Equatoria en Western Upper Nile/Unity State. Deze bombardementen waren zowel op militaire als burgerdoelen gericht. Vooral op dorpen rond Torit (Eastern Equatoria) voerde de regering in september en oktober 2002 zware luchtaanvallen (met helikopters, bommenwerpers en gevechtsvliegtuigen) uit, hetgeen tientallen doden tot gevolg had en een grote stroom vluchtelingen.

Na de staakt-het-vurenovereenkomst van 15 oktober 2002 nam het aantal bombardementen sterk af. Toch bleef het regeringsleger ook na 15 oktober 2002 verschillende militaire en burgerdoelen bombarderen. Met name tijdens het regeringsoffensief in Western Upper Nile/Unity State in de periode van eind december 2002 tot begin februari 2003 voerde het regeringsleger een groot aantal luchtaanvallen uit.

Overzicht van de veiligheidssituatie per zuidelijke deelstaat:

Western Bahr el-Ghazal

De situatie in deze deelstaat was in het begin van de verslagperiode onrustig, verschillende gevechten en bombardementen werden gemeld. In de loop van de verslagperiode werd de situatie stabiel. Er zijn echter berichten dat zowel het regeringsleger als de SPLM/A in de verslagperiode hun troepenmacht opnieuw hebben versterkt.

Het platteland wordt gecontroleerd door de SPLM/A, de grotere plaatsen (onder andere Wau, Raga) zijn in handen van de regering. Rond Wau bestaat het gevaar van mijnevelden.

---

²⁶

Northern Bahr el-Ghazal

De situatie is fluïde (en daarmee onveilig). Het platteland is voornamelijk in handen van de SPLM/A. De regering heeft daarentegen de stad Aweil in handen. In de verslagperiode werd met name in de periode september/oktober 2002 regelmatig door de Sudanese regering gebombardeerd. Sinds de trein op het traject Noord-Sudan-Wau niet meer rijdt is het gebied langs de spoorlijn veiliger geworden. Er zijn geen bevestigde berichten meer van plunderende PDF-troepen of *Murahileen* langs de spoorlijn.

Warab

De situatie is fluïde (en daarmee onveilig). De grotere plaatsen in Warab zijn in handen van de SPLM/A. Het platteland in het zuiden is eveneens in handen van de SPLM/A. Daartegen wisselt de bezetting van het platteland in het noordelijke deel. In de verslagperiode vond incidenteel een bombardement door de Sudanese regering plaats.

Buheyra

De situatie in het gedeelte ten noorden van de lijn Tonj-Rumbek-Yirol is onveilig. In dit gebied liggen olievelden. Het gedeelte ten zuiden van die lijn is relatief veilig aangezien het geheel in handen is van de SPLM/A. In de verslagperiode vond incidenteel een bombardement door de Sudanese regering plaats.

Western Equatoria

De situatie hier is relatief stabiel en veilig, met uitzondering van het grensgebied met de DR Congo. De gehele deelstaat is in handen van de SPLM/A. In september/oktober 2002 was het in deze deelstaat enkele weken onrustig vanwege naar huis terugkerende deserteurs uit Torit. In de verslagperiode vond incidenteel een bombardement door de Sudanese regering plaats.

Bahr el Jebel

De situatie in deze deelstaat, vooral het gedeelte ten zuid-oosten van Juba, is instabiel en onveilig. In dit laatste gebied bevinden zich diverse milities, maar ook de Ugandese verzetsbeweging *Lord's Resistance Army* (LRA) maakt het gebied ten zuiden van Juba onveilig. Het Ugandese leger voert in het kader van de '*Operation Iron Fist*' regelmatig militaire acties uit in dit gebied. Het platteland van de deelstaat is in handen van de SPLM/A. Hier bevinden zich mijnenvelden. Juba wordt echter gecontroleerd door de regering.

Eastern Equatoria

In deze deelstaat is de situatie onveilig. Er vinden veel gevechten plaats tussen stammen en milities. Het platteland is hoofdzakelijk in handen van de SPLM/A. De grotere plaatsen Kapoeta en Torit (inclusief een deel van de corridor Juba-Torit-Kapoeta) zijn sinds oktober 2002 weer in handen van de regering. Met name

tijdens het offensief van september en oktober 2002 vonden rond Torit hevige gevechten en een groot aantal bombardementen plaats. Er liggen mijnenvelden. Ook zijn van tijd tot tijd Ugandese rebellen (LRA) actief ten zuiden van Juba en Torit en voert het Ugandese leger in het kader van de ‘*Operation Iron Fist*’ regelmatig militaire acties uit in dit gebied.

Jonglei

De situatie in deze deelstaat kan als onveilig worden getypeerd. In deze deelstaat opereren regeringstroepen, de SPLM/A en militias. Met name rond de stad Akobo werd begin februari 2003 hevig gevochten. Niet kan worden aangegeven welke partij welk gebied in handen heeft.

Unity State (Western Upper Nile)

De situatie vertoont een grillig beeld en is daardoor zeer onveilig. In de verslagperiode werd met name in de periode van eind december 2002 tot begin februari 2003 hevig gevochten. Ook na het tekenen van de overeenkomst (MoU) van 6 februari 2003 vonden in deze deelstaat, weliswaar op kleinere schaal, gevechten plaats. In deze deelstaat opereren niet alleen regeringstroepen en de SPLM/A maar tevens andere militias (onder andere SPDF, SSIM en SSUM) en facties daarvan. Niet kan worden aangegeven welke partij welk gebied in handen heeft. Het gevaar voor mijnenvelden bestaat. In de verslagperiode werd regelmatig door het Sudanese regeringsleger gebombardeerd.

Upper Nile

Het noordoostelijke deel van deze deelstaat (het Shilluk gebied, onder meer gecontroleerd door Lam Akol) is relatief veilig, de rest van de deelstaat kan als onveilig gekenmerkt worden. Regeringstroepen en –militias controleren het gebied. In de verslagperiode vond een aantal beschietingen en gevechten plaats tussen regeringstroepen, SPLM/A en verschillende militias. In de verslagperiode werd in deze deelstaat incidenteel een bombardement door de Sudanese regering uitgevoerd. Rond Malakal liggen mijnenvelden.

Situatie in het administratief-bestuurlijke Noord-Sudan

Gedurende de verslagperiode werden in het noorden van Sudan een aantal belangrijke militaire ontwikkelingen waargenomen. De staakt-het-vuren overeenkomst voor het Nuba gebergte werd verlengd tot juli 2003. In Oost-Sudan was er in oktober 2002 sprake van een omvangrijk offensief van de NDA, hetgeen de verhoudingen tussen Sudan en Eritrea aanzienlijk onder druk zette. In Darfur was sprake van een verdere verslechtering van de veiligheidssituatie.

*Nuba gebergte (Western en Southern Kordofan)*²⁷

In januari 2002 sloot de Sudanese regering een staakt-het-vuren met de SPLM/A voor het Nubagebergte. Sindsdien is het gebied veiliger voor de bewoners. De *Murahileen* worden niet meer door de regering in het Nubagebergte ingezet, hoewel eigenmachtig optreden van Arabische stammen niet is uit te sluiten. Er is weer verkeer mogelijk tussen regerings- en SPLA-gebied, hoewel de vrijheid van beweging niet is gegarandeerd. Met name de terugkeer van bewoners naar de bergen wordt gehinderd. Steeds meer Nuba, die de afgelopen jaren vanwege de onveiligheid het gebied hadden verlaten en zich in Khartoem hadden gevestigd, keren terug naar hun oorspronkelijke woonplaats. Hoewel er ook in de verslagperiode wederzijdse beschuldigingen waren van incidentele schendingen van de overeenkomst, houdt de staakt-het-vurenovereenkomst stand. In december 2002 werd de overeenkomst door beide partijen verlengd tot 19 juli 2003 en in juni 2003 opnieuw met een half jaar tot 19 januari 2004. Het is nog te vroeg om te zeggen dat de situatie in het Nubagebergte stabiel is mede omdat de status van dit gebied nog niet bepaald is in het vredesproces.

Abyei (Southern Kordofan)

Er waren berichten dat de lokale autoriteiten in september 2002 de bewoners van een drietal dorpen rond Abyei-stad om veiligheidsredenen (ontvoeringen door de SPLM/A) voor een korte tijd naar de stad zouden hebben overgebracht. Het gebied is onderwerp van besprekingen tussen de Sudanese regering en de SPLM/A.

Oostelijke deelstaten

In het oostelijk grensgebied van Noord-Sudan bevinden zich de deelstaten Red Sea, Kassala, Gedaref, Sennar en Blue Nile.

In Red Sea waren begin januari 2003 berichten over een conflict in Port Sudan tussen twee Bejastammen: de Amar'ar en de Beni Amir als gevolg van een bloedwraak, waarbij zeker vijf personen zouden zijn gedood. Na ingrijpen door het regeringsleger werd een wapenstilstand tussen beide stammen gesloten die in februari 2003 met een half jaar werd verlengd.

In oktober 2002 lanceerde de NDA/SPLM/A in Kassala aan het oostfront bij de Eritrese grens een groot militair offensief. De NDA/SPLM/A veroverde Rasai, Shallob en de religieus belangrijke stad Hamashkoreb. Deze veroveringen stelden de SPLM/A in staat om Kassala en de belangrijke verbindingsweg Port Sudan-Khartoem te bedreigen. Het regeringsleger probeerde het verloren gebied te heroveren, ook na de ondertekening van het staakt-het-vuren van 15 oktober 2002. In november 2002 was sprake van een tegenoffensief door het regeringsleger om

---

²⁷ Het Nuba gebergte is grotendeels gelegen in de noordelijke deelstaat Southern Kordofan. In het gebied zijn zowel Arabische (bijvoorbeeld de Hawazna/Baggara en Hamar) als zwart-Afrikaanse bevolkingsgroepen woonachtig (gezamenlijk circa 1,1 miljoen).

Hamashkoreb te heroveren. Hamashkoreb is echter nog altijd in handen van de NDA/SPLM/A. De regering rechtvaardigde haar offensief door te verklaren dat de staakt-het-vurenovereenkomst slechts betrekking had op centraal en Zuid-Sudan en niet op het oosten van Sudan. Bovendien zou het aan het oostfront gaan om een strijd tegen een buitenlandse agressor (Eritrea). Gedurende de gehele verslagperiode bleef de situatie in deze deelstaat gespannen.

Het zuidelijke deel van de deelstaat Blue Nile is vrijwel geheel in handen van de SPLM/A. Het gaat daarbij specifiek om het gebied tussen Kuruk, Ulu en Maban. De regering beheerst het gehele gebied ten noorden van Ulu. Daarnaast bezetten onafhankelijke militieën delen van Blue Nile. In september 2002 werden gevechten gemeld in het gebied rond Midil. Na de verovering van Midil door regeringstroepen zou het rustiger zijn geworden in dit gebied.

In de verslagperiode zijn in de deelstaten Gedaref en Sennar geen incidenten gemeld.

Darfur (Northern Darfur, Western Darfur en Southern Darfur)

In de verslagperiode was het zeer onrustig in Darfur. Er waren vele berichten van gewapende roofovervallen door onbekende bandieten. Posten en patrouilles van politie en leger werden aangevallen door gewapende groepen. Er waren vele berichten van aanvallen op dorpen, waarbij tientallen doden en gewonden vielen, vee werd geroofd en dorpen werden geplunderd en platgebrand. Zo werd in januari 2003 het dorp Sinkita aangevallen door nomadische Arabische ruiters, waarbij 27 doden vielen. Bij een aanval in april 2003 op het dorp Mulli vielen 55 doden. Bij deze aanvallen op dorpen waren de daders veelal nomadische Arabische ruiters van de Rizeigat, Mahariyya en Iragat, al dan niet gesteund door regeringstroepen.²⁸ De slachtoffers waren traditionele Afrikaanse niet-nomadische stammen als de Fur, Massaleet en Zaghawa. In de ogen van de aangevallen stammen ondernamen de autoriteiten weinig actie richting daders in de zin van onderzoek en vervolging. In plaats daarvan werden na aanvallen op hun dorpen leiders van de Fur, Massaleet en Zaghawa gearresteerd en zonder enige aanklacht gedetineerd (berichten van marteling), hetgeen de beschuldigingen van regeringssteun aan de aanvallen van de nomadische Arabische stammen leek te bevestigen.²⁹

In mei 2002 waren leden van de Fur na een aanval van nomadische Arabische stammen op Shoba gearresteerd. Tijdens een conferentie over de veiligheidssituatie in Darfur, georganiseerd door leiders van de Fur en

---

²⁸ Er zijn berichten dat regeringstroepen bij verschillende aanvallen actieve steun aan Arabische stammen zouden hebben verleend.

²⁹ Volgens leiders van de Massaleet in Mulli hadden Sudanese regeringstroepen enkele dagen voor de roofoverval de wapens van de Massaleet in het dorp in beslaggenomen, zodat deze zich bij de aanval niet konden verdedigen.

regeringsfunctionarissen in augustus 2002 beloofde de regering dat de gevangenen Fur zouden worden vrijgelaten³⁰. In de maanden erna werden echter opnieuw leiders van de Fur gearresteerd. Leiders van de agrarische niet-nomadische stammen klaagden dat de regeringstroepen er niet in slaagden hen te beschermen en dat de aanvallen bovendien onderdeel waren van een doelbewuste regeringsstrategie voor een demografische wijziging van de streek door het verplaatsen van bewoners en het ontvolken van de dorpen. Er zouden al 56 dorpen van de Fur zijn ontvolkt.

Regeringsbronnen wezen er echter op dat ook tientallen leden van de veiligheidsdiensten zijn gedood bij de gevechten.³¹ Volgens hen zijn de conflicten een ordinaire stammenstrijd om land en weidegronden. Er zijn berichten dat binnen de Rizeigat, die door de regering als *Murahileen* zouden zijn gebruikt, onenigheid over deze praktijk zou zijn ontstaan. Vanwege internationale druk zou de regering nu enige afstand hebben genomen van deze stammen en de incidenten afdoen als een stammenprobleem. Bij het uitbreken van strijd tussen Rizeigat en Mahariyya, zou de regering er vervolgens doelbewust voor gekozen hebben om niet te interveniëren, met als gevolg dat de Rizeigat de zaak zelf hebben opgelost. Op 14 februari 2003 overvielen een groep gewapende Fur en andere groepen een konvooi van de veiligheidsdiensten in Jebel Marrah, waarbij minstens 12 mensen werden gedood. De leiders van de Fur verklaarden dat de aanval een antwoord was op de ongelijkheid en onderontwikkeling van de Fur alsmede het onvermogen van de regering om de boeren tegen aanvallen van Arabische stammen te beschermen.³² Ook waren er berichten dat leden van de Fur zich schuldig maakten aan gewapende roofovervallen op voertuigen.

Een nieuw gevormde gewapende rebellengroep veroverde eind februari 2003 de stad Gulu in Western Darfur. Ongeveer 300 rebellen van het *Darfur Liberation Front* (DLF) namen de stad in en vestigden een eigen bestuur. De rebellenbeweging riep de bevolking van Darfur op hen te steunen in de strijd tegen de marginalisering ('binnenlands kolonialisme') van de regio Darfur. De rebellenbeweging heeft trainingskampen in Jebel Marrah. De rebellen gebruiken de kampen als uitvalsbasis voor aanvallen op politie en regeringsposities. De rebellenbeweging wordt geleid door Abdel Mohamed Nour, een voormalig lid van de oppositionele Communistische Partij. De naam van de beweging is recentelijk gewijzigd in *Sudan Liberation Movement/Army* (SLM/A). De SLM/A streeft naar regionale autonomie voor Darfur binnen een seculier, verenigd en democratisch Sudan, waarbij gewapende strijd als een legitiem middel wordt beschouwd. De secretaris-generaal van de SLM/A is Minni Arku Minnawi. Volgens berichten zouden regeringstroepen de stad Gulu begin maart 2003 hebben heroverd. In maart 2003 voerde de SLM/A aanvallen uit op de plaats Tina aan de

---

³⁰ OMCT Appeal 11.10.2002

³¹ Reliefweb 21.02.03 (AI)

³² Reliefweb 21.02.03 (AI)

Sudanese grens met Tsjaad en in april 2003 viel de SLM/A de plaats El-Fasher aan.³³ Op 11 mei 2003 nam de SLM/A de stad Mellit (Northern Darfur) in, maar het regeringsleger heroverde al snel de stad. Aan het einde van de verslagperiode waren er berichten van gevechten en militaire aanwezigheid in Kutum en Kornoy in Northern Darfur en rond het Jebel Marra gebergte.³⁴

Er werden in de verslagperiode verschillende pogingen ondernomen om de gewelddadigheden te beteugelen. Zo vond in september 2002 een vredesconferentie plaats in Nyala, waaraan zowel Arabische als niet-Arabische stammen deelnamen, teneinde de gewelddadigheden te beëindigen.³⁵

Om de onrust in Darfur te bestrijden heeft de Sudanese regering noodrechtbanken (*Special Courts*) in het leven geroepen om de gewelddadigheden te beteugelen. Deze noodrechtbanken hebben de afgelopen jaren een groot aantal doodstraffen uitgesproken (zie 3.3.10). Niet alleen leden van de agrarische niet-nomadische stammen, zoals de Fur, zijn hiervan het slachtoffer, maar ook leden van Arabische nomadische stammen worden aangepakt.

Naast de berechtingen door de noodrechtbanken is er in Darfur een toename van willekeurige arrestaties, detenties, martelingen en mishandelingen te zien. Hierbij lijken met name leden van de agrarische niet-nomadische stammen het slachtoffer te zijn.³⁶

Recentelijk is de voorzitter van de oppositionele *Justice Party*, generaal Tawfiq Salih Abu Kadouk, gearresteerd. De *Justice Party* heeft sterke banden met Darfur en generaal Kadouk wordt verdacht van betrokkenheid bij de activiteiten van de rebellen in Darfur. Generaal Kadouk is inmiddels vrijgelaten.

Amnesty International is bang dat de situatie in Darfur uit zal lopen op een totale oorlog en wijst erop dat het antwoord van de regering op de gewapende conflicten tot nu toe weinig effectief is geweest en geresulteerd heeft in aanhoudende schendingen van mensenrechten. Leaders van agrarische niet-nomadische, maar ook van nomadische Arabische stammen zouden zonder aanklacht of proces langdurig worden gedetineerd en gemarteld. In de noodrechtbanken in Darfur zijn tientallen mensen zonder een zorgvuldige rechtsgang ter dood veroordeeld. Darfur

---

³³ De betrekkingen van Sudan met de buurlanden Tsjaad en de CAR hebben door het conflict in Darfur geen schade opgelopen. In Tsjaad heeft de regering gekozen voor de goede betrekkingen met Sudan en niet voor steun aan de Zaghawa, die zowel in Darfur als in Tsjaad inheems zijn. In de CAR heeft de huidige regering eveneens gekozen voor goede betrekkingen met Sudan om intern politieke redenen.

³⁴ Amnesty International, Bliksemactie d.d. 24.06.2003 (AFR 54/048/2003)

³⁵ Na afloop van de conferentie in Nyala werd een veertiental gevangenen vrijgelaten, waaronder Abdel Mohamed Nour, de huidige leider van de SLM/A.

³⁶ De laatste maanden worden opgepakte leden van deze stammen beschuldigd van banden met de SLM/A.

valt buiten de lopende vredesbesprekingen. Ook is er geen enkele toezichthoudende instantie die deze gewelddadigheden zou kunnen onderzoeken. Amnesty International pleitte dan ook voor een onafhankelijke onderzoekscommissie voor Darfur.³⁷

Overzicht veiligheidssituatie

Op grond van de militaire veiligheidssituatie kan voor Sudan de hieronder volgende indeling worden gemaakt in veilige gebieden, overgangsgebieden en onveilige gebieden.

In de relatief veilige gebieden loopt de bevolking geringe risico's slachtoffer te worden van geweld in het kader van de burgeroorlog tussen het noorden en zuiden of van andere binnenlandse conflicten. Gewapende confrontaties tussen verschillende partijen, of bombardementen door de regering, komen hier niet of nauwelijks voor. De situatie kent een zekere stabiliteit. In de onveilige gebieden loopt de bevolking daarentegen aanzienlijke risico's te maken te krijgen met oorlogsgeweld. Dit zijn de gebieden waar de verschillende conflicten gewapenderhand worden uitgevochten, waar veelal bombardementen door regeringstroepen plaatsvinden, en waar mijnenvelden kunnen liggen. De overgangsgebieden nemen op deze kenmerken een tussenpositie in; de situatie is er zodanig voor de burgers, dat niet kan worden uitgesloten dat zij slachtoffer worden van militaire activiteiten of stammenconflicten.

Relatief veilig is het in:

- Het administratief-bestuurlijke Noord-Sudan, met uitzondering van de deelstaten Northern Darfur, Western Darfur, Southern Darfur, Western Kordofan, Southern Kordofan, Kassala State en Bleu Nile;
- De garnizoensplaatsen in Zuid-Sudan die in handen van de regering zijn (Wau, Aweil, Raga, Bor, Juba, Malakal, Bentiu, Torit en Kapoeta);
- Het zuidelijk deel van de zuidelijke deelstaat Buheyrat (ten zuiden van de lijn Tonj-Rumbek-Yirol);
- De zuidelijke deelstaat Western Ekuatoria, met uitzondering van het grensgebied;
- Het noord-oostelijke deel van de zuidelijke deelstaat Upper Nile (Shilluk gebied).

Een overgangssituatie is er in:

- De noordelijke deelstaten Western Kordofan, Southern Kordofan, Kassala State (met uitzondering van de grensgebieden) en Blue Nile;

---

³⁷

De situatie is onveilig in:

De noordelijke deelstaten Northern Darfur, Western Darfur, Southern Darfur en de grensgebieden van Kassala State;

De zuidelijke deelstaten, met uitzondering van de garnizoensplaatsen die in handen van de regering zijn en de hiervoor genoemde gebieden. Dit betekent dat het onveilig is in Western Bahr el-Ghazal, Northern Bahr el-Ghazal, Warab, Buheyra (met uitzondering van het zuiden), het grensgebied van Western Equatoria, Bahr el-Jebel, Eastern Equatoria, Jonglei, Unity State en Upper Nile (met uitzondering van het noord-oostelijke deel).

3 Mensenrechten

In dit hoofdstuk zijn relevante ontwikkelingen ten aanzien van de onder mensenrechten vallende onderwerpen opgenomen. Belangrijke wijzigingen ten opzichte van het algemeen ambtsbericht Sudan van september 2002, zijn bij de verschillende onderwerpen vermeld.

3.1 Juridische context

3.1.1 Verdragen en Protocollen

De Sudanese regering meldde in de verslagperiode meerdere malen dat zij het Verdrag tegen Foltering (CAT) spoedig ter ratificatie aan het parlement zou voorleggen. Het onderwerp zou al sinds juli 2002 op de agenda staan van de ministerraad. Aan het einde van de verslagperiode was de ratificatie van het verdrag echter nog niet op de agenda van het parlement gezet. Een seminar over het Verdrag inzake de Uitbanning van alle vormen van Discriminatie van Vrouwen, gepland voor januari 2003, werd voor onbepaalde tijd uitgesteld op last van vice-president Taha.³⁸ Zie voor de internationale verdragen en protocollen waarbij Sudan partij is het vorige algemeen ambtsbericht van september 2002.

3.1.2 Nationale wetgeving

Sinds december 1999 is de noodtoestand van kracht die de president de bevoegdheid geeft per decreet te regeren en constitutionele bepalingen op te schorten. Deze noodtoestand is in december 2002 opnieuw met een jaar verlengd. Volgens president Al-Bashir was verlenging van de noodtoestand noodzakelijk om veiligheidsredenen (binnenlandse onrust en buitenlandse dreiging).

Per presidentieel decreet heeft president Al-Bashir op 8 februari 2003 een *National Commission on the Application of International Humanitarian Law* ingesteld. Deze commissie zal belast worden met de herziening van de bestaande Sudanese wetgeving teneinde deze in lijn te brengen met internationaal humanitair recht, zoals beschreven in onder andere de Geneefse Conventies. Ook zal de commissie de regering moeten adviseren inzake de algemene toepassing van internationaal humanitair recht om zo aan de internationale verplichtingen te voldoen.³⁹ De commissie bestaat uit verschillende overheidsvertegenwoordigers en anderen.⁴⁰

---

³⁸ Het seminar was georganiseerd door het Khartoum Centre for Human Rights, de Ribad Universiteit en de politieacademie.

³⁹ Reliefweb 28.02.03 (ICRC)

⁴⁰ Reliefweb 20.02.03 (PANA). In de commissie zitten van overheidswege de volgende functionarissen: de minister van Justitie, de State Minister van Buitenlandse Zaken, de ondersecretaris van Justitie en

3.2 Toezicht

In Sudan is de laatste jaren meer (publieke) discussie over mensenrechten mogelijk. Momenteel is in Sudan een maatschappelijke discussie gaande over de oprichting van een onafhankelijk nationaal instituut voor mensenrechten. De Sudanese regering heeft toegezegd mee te zullen werken aan de oprichting van een dergelijk onafhankelijk nationaal instituut. Inmiddels heeft een voorbereidend seminar plaatsgevonden, waaraan verschillende Sudanese overheidsvertegenwoordigers en ngo's hebben deelgenomen. Ondanks deze toegenomen openheid ondervinden mensenrechtenactivisten, vanwege hun kritische houding, nog steeds regelmatig tegenwerking van de zijde van de Sudanese overheid.

Na trainingen georganiseerd door de *Office of the United Nation's High Commissioner of Human Rights* (OHCHR) is er in Sudan een netwerk van mensenrechten-ngo's gevormd.

De Adviesraad voor Mensenrechten (*Advisory Council for Human Rights*), een overheidsorgaan, heeft een meldpunt opgezet voor individuele zaken van mensenrechtenschendingen. Ook heeft de Adviesraad een commissie ingesteld om de aanbevelingen van de Speciale Rapporteur voor de mensenrechtensituatie in Sudan en de VN Mensenrechtencommissie op te volgen. De *National Security Organisation* heeft op 18 februari 2003 een klachtenbureau en een telefonisch meldpunt opgezet. Niet bekend is of daadwerkelijk klachten zijn ingediend en of aan eventuele klachten opvolging wordt gegeven. De vraag is of het publiek voldoende vertrouwen heeft om klachten via deze weg te melden.

De door de VN aangestelde Speciale Rapporteur voor de mensenrechtensituatie in Sudan, dr. Gerhart Baum, heeft in september en oktober 2002 een bezoek gebracht aan Sudan, Nairobi en Kairo. Een verzoek voor een eerder bezoek aan Sudan werd geweigerd door de Sudanese regering. In januari 2003 publiceerde hij zijn bevindingen in een rapport.⁴¹

Aan de vooravond van de 59e zitting van de VN Mensenrechtencommissie bezocht Baum van 2 tot 6 maart 2003 opnieuw Sudan. Baum sprak weliswaar positief over het recente bezoek van Amnesty International en de ruimte voor discussie over mensenrechten in Sudan, maar hij zag geen daadwerkelijke verbetering van de mensenrechtensituatie in Sudan. Hij wees er op dat de

---

het hoofd van het departement mensenrechten en internationaal humantair recht, ressorterend onder het ministerie van Justitie.

⁴¹ Situation of Human Rights in the Sudan, Report of the Special Rapporteur, Gerhart Baum, submitted in accordance with Commission (on Human Rights) resolution 2002/16, E/CN.4/2003/42 d.d. 6 januari 2003. Op 4 november 2002 had Baum reeds een interimrapport gepresenteerd aan de AVVN, A/57/326.

Sudanese autoriteiten in gebreke blijven bij het opvolgen van de aanbevelingen van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties (AVVN) en de Mensenrechtencommissie van de Verenigde Naties. In het bijzonder sprak Baum zijn zorg uit over de snel verslechterende veiligheidssituatie in Darfur, over het functioneren van de noodrechtbanken, over de veelvuldige toepassing van de doodstraf en over aanwijzingen voor oorlogsmisdrijven in Western Upper Nile, waarover het *Civilian Protection Monitoring Team* (CPMT) onlangs rapporteerde (zie 2.3). Baum wees met name op de 'kwadrijke' rol van het veiligheidsapparaat bij de inperking van de vrijheid van meningsuiting, pers en vergadering.⁴² In de 59e zitting van de VN Mensenrechtencommissie werd het mandaat van de Speciale Rapporteur Baum niet verlengd.

Amnesty International kreeg in de verslagperiode voor het eerst na 13 jaar toestemming voor een officieel bezoek aan Sudan. In januari 2003 vond het bezoek van Amnesty International plaats. Amnesty International toonde zich verheugd over de constructieve dialoog met de Sudanese regering en de toegenomen openheid in Sudan over onderwerpen als mensenrechten, democratie, maatschappelijke hervormingen en godsdienstvrijheid, maar sprak ook haar zorg uit over de aanhoudende beperkingen van persvrijheid en vrijheid van vergadering. Ook wees zij erop dat kindsoldaten nog steeds gedwongen gerekruteerd worden door verschillende milities. De binnenlands ontheemden in Sudan hebben nog steeds dringend hulp nodig en de regering heeft nog steeds geen rapport gepubliceerd over het excessieve geweld door de politie tegen studenten aan de Universiteit van Khartoem in oktober 2002. Amnesty International was verder uiterst bezorgd over de verslechterende situatie (stammenconflicten en noodrechtbanken) in Darfur (zie ook 2.3).⁴³ Daarnaast zou Amnesty International graag zien dat de Sudanese regering het mandaat van de ingestelde *National Commission on the Application of International Humanitarian Law* zou uitbreiden met de aanpassing van de Sudanese wetgeving aan de internationale normen op het gebied van mensenrechten.⁴⁴

3.3 Naleving en schendingen

De Sudanese regering lijkt op het gebied van de mensenrechten een dubbel spoor te blijven volgen. Enerzijds is sprake van meer aandacht voor de mensenrechten in Sudan en van een (beperkt) aantal concrete overheidsmaatregelen ter verbetering van de mensenrechtensituatie. In dit verband wordt gewezen op de meer publieke discussie over mensenrechten, de gedeeltelijke afschaffing van de pre-censuur

---

⁴² Reliefweb 28.03.03 (UNCHR)

⁴³ AFR 54/003/2003 (AI)

⁴⁴ AFR 54/007/2003 (AI)

voor de pers, de gedeeltelijke opheffing van de beperkingen voor de politieke partijen, de instelling van een adviesraad voor christenen, etc. Anderzijds werpt de Sudanese regering nieuwe obstakels op en gebruikt zij met name de veiligheidsdiensten doelbewust en intensief als repressief instrument. Hierdoor lijken de maatregelen die de Sudanese regering heeft genomen om haar mensenrechtenreputatie op te vijzelen, niet meer dan 'window dressing' te zijn. Ook de mensenrechtensituatie in de gebieden die door de SPLM/A worden gecontroleerd blijft een punt van zorg. In Zuid-Sudan is sprake van een sterk tribale samenleving. Er is vrijwel geen maatschappelijk middenveld.

De internationale gemeenschap heeft zich de afgelopen jaren in verschillende resoluties van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties (AVVN) en van de VN Mensenrechtencommissie kritisch uitgelaten over de situatie in Sudan.⁴⁵ In een door de EU ingediende resolutie voor de 59e zitting van de VN Mensenrechten-commissie⁴⁶ werd zorg uitgesproken over:

- voortdurende beperkingen van vrijheid van denken, geweten, religie en geloof;
- beperkingen van vrijheid van meningsuiting, vereniging en vergadering, alsmede beperking van politieke vrijheid;

In de resolutie werd verder een diepe bezorgheid uitgesproken over de voortdurende schendingen van mensenrechten en internationaal humanitair recht in geheel Sudan, al dan niet in het kader van de burgeroorlog gepleegd, in het bijzonder:

- willekeurige arrestatie en detentie, gebrekkige rechtpleging, marteling en andere wrede, onmenselijke of vernederende vormen van behandeling of bestraffing, zoals kruisamputatie⁴⁷;
- schendingen van de rechten van vrouwen en meisjes, inclusief genitale verminking en discriminatie in wetgeving en praktijk;
- het gebruik van de doodstraf in strijd met de verplichtingen van de Sudanese regering op grond van bepalingen in de Internationale Conventie inzake Burger- en Politieke Rechten en andere mensenrechteninstrumenten, inclusief het uitspreken van de doodstraf zonder wettelijke vertegenwoordiging en snelle executies;
- de verslechterende veiligheidssituatie in Darfur, inclusief aanvallen op burgers en de instelling van de noodrechtbanken (*Special Courts*) en in het bijzonder de praktijk om deze noodrechtbanken te gebruiken om kinderen voor bepaalde misdaden te veroordelen;
- het gebruik van kindsoldaten, gedwongen rekrutering, gedwongen of onvrijwillige verdwijningen en gedwongen verplaatsingen van burgers;

---

⁴⁵ In de verslagperiode werd in de 57e AVVN UNGA Resolution, Situation of human Rights in the Sudan, A/RES/57/230 aangenomen.

⁴⁶ Resolutie E/CN.4/2003/L.35

⁴⁷ Kruisamputatie is het kruiselings amputeren van een hand en een voet, bijvoorbeeld rechterhand en linkervoet.

- aanvallen op burgerinstellingen en burgerdoelen en de invloed van het conflict op de burgerbevolking;
- de verlenging van de noodtoestand tot eind 2003.

In de 59e zitting van de VN Mensenrechtencommissie werd deze resolutie, met name door oppositie van de Afrikaanse landen, echter niet aangenomen.⁴⁸

3.3.1 Vrijheid van meningsuiting

In de verslagperiode bleef de pers onverminderd geconfronteerd worden met repressieve maatregelen: journalisten en uitgevers werden door de veiligheidsdiensten lastiggevallen, geïnstrueerd over de wijze van publiceren, ondervraagd en gedetineerd; kranten kregen hoge boetes, edities van kranten werden regelmatig in beslaggenomen omdat de censuur artikelen afkeurde, etc. Bij publicaties over onderwerpen als de oorlog in het zuiden, mensenrechtenschendingen, protestdemonstraties, kritiek op de regeringspolitiek en het overheidsoptreden, etc. grepen veiligheidsdiensten veelal in. In juli 2002 zou reeds een officiële instructie zijn uitgegaan dat dagbladen een minimum aantal van 12 pagina's zouden moeten hebben, hetgeen de onafhankelijke kranten met veelal beperkte financiële middelen voor grote problemen stelt.⁴⁹

Kranten werden ook bestraft met (tijdelijke) sluiting vanwege het handelen in strijd met nationale veiligheidsvoorschriften. Zo kregen in de verslagperiode de kranten *Al-Ayyam*, *Al-Hurriyya*, *Al-Sahafa* en *Khartoum Monitor* tijdelijk een verschijningsverbod opgelegd. Op 28 december 2002 werd het kantoor van het onafhankelijk blad *Al-Watan* gesloten door de veiligheidsdiensten. Het blad zou zich hebben schuldig gemaakt aan laster, omkoping en het ondermijnen van de internationale relaties van Sudan. Deze sluiting is nog steeds van kracht.

De zaak van het dagblad *Al-Ray al Shaab* loopt nog steeds. Sinds februari 2001 is voor dit dagblad een verschijningsverbod van kracht. Er is nog geen uitzicht op opheffing ervan. Een aanklacht tegen de sluiting bij de Nationale Persraad en een hoger beroep bleven onbeantwoord.⁵⁰

De Nationale Persraad heeft zich de afgelopen periode sterk gemaakt om meer autoriteit uit te oefenen maar slaagde er in veel gevallen niet in direct ingrijpen van de veiligheidsdiensten te voorkomen. Anderzijds maakt de Nationale Persraad

---

⁴⁸ De 59e zitting van de VN Mensenrechtencommissie duurde van 17 maart tot 25 april 2003. De betreffende resolutie over de situatie in Sudan werd op 16 april 2003 behandeld.

⁴⁹ Human Rights Watch World Report 2003, US State Department 2002, Situation of Human Rights in the Sudan, Report of the Special Rapporteur, Gerhart Baum, submitted in accordance with Commission (on Human Rights) resolution 2002/16, E/CN.4/2003/42 d.d. 6 januari 2003.

⁵⁰ Situation of Human Rights in the Sudan, Report of the Special Rapporteur, Gerhart Baum, submitted in accordance with Commission (on Human Rights) resolution 2002/16, E/CN.4/2003/42 d.d. 6 januari 2003

zich ook zelf schuldig aan het beperken van de persvrijheid, door kranten een verschijningsverbod of forse boetes op te leggen.

In de verslagperiode is naast de *Khartoum Monitor* en de *Nile Courier* een derde Engelstalig dagblad op de markt verschenen, de regeringsgezinde *International Journalist*.⁵¹ In april 2003 is een nieuw Arabischtaalg dagblad verschenen met de naam *Al-Hayat*.

Ook in door de rebellen gecontroleerde gebieden is geen sprake van volledige vrijheid van meningsuiting. Ook in deze gebieden is volgens de Speciale Rapporteur Baum sprake van een grote invloed van de 'security'.⁵²

3.3.2 Vrijheid van vereniging en vergadering

Aan het einde van de verslagperiode stonden 22 politieke partijen geregistreerd (zie geactualiseerde bijlage).

Sinds 2000 is een amnestie van kracht voor in het buitenland verblijvende politieke vluchtelingen. In de verslagperiode is één van de leiders van de *Baath Party*, Shawqi Malasi, vanuit Londen teruggekeerd naar Sudan.⁵³ Er zijn ook berichten dat in de verslagperiode kaderleden van de *Sudanese Communist Party* (SCP) naar Sudan zijn teruggekeerd. De twee leiders van de SCP, Muhammad Ibrahim Nugud en Al-Tajani, verblijven echter nog altijd in het buitenland of zijn ondergedoken in Sudan.

Politieke tegenstanders van de regering die zich als zodanig sterk profileren door bijvoorbeeld de gewapende strijd tegen de regering te steunen, kunnen bij terugkeer op problemen van de zijde van de veiligheidsdiensten blijven rekenen.

Activisten van oppositionele partijen, met name van de partijen die samenwerken in de NDA, zoals de DUP, en van de PNC, bleven problemen ondervinden in de vorm van verplichte periodieke melding bij de veiligheidsdiensten, arrestatie, verhoor, marteling, strafvervolgning en detentie (zie ook 3.3.6).

De Sudanese veiligheidsdiensten bleven bijeenkomsten van politieke tegenstanders verstoren. Zo verstoorden Sudanese veiligheidsdiensten in Omdurman een politieke bijeenkomst van de *Harakat Al-Khalas Al-Watani*

---

⁵¹ Dit dagblad is inmiddels hoofdzakelijk vanwege economische redenen ter ziele gegaan.

⁵² Situation of Human Rights in the Sudan, Report of the Special Rapporteur, Gerhart Baum, submitted in accordance with Commission (on Human Rights) resolution 2002/16, E/CN.4/2003/42 d.d. 6 januari 2003

⁵³ Shawri Malasi kan worden beschouwd als één van de kaderleden van de pro-Iraakse Baath Party die is vertegenwoordigd in het NDA. Opgemerkt dient te worden dat de pro-Iraakse Baath Party uiteen is gevallen in verschillende facties.

(*National Salvation Movement*). Op deze bijeenkomst hield Ghazi Suleiman van de *Sudanese Human Rights Group* (SHRG) een toespraak.

Studenten

De politie en veiligheidsdiensten bleven in de verslagperiode hard optreden tegen politieke activiteiten van studenten, met name van leden van het *Democratic Front of the Sudanese Students* (DFSS). Regelmatig werden politiek actieve studenten gearresteerd en gedetineerd, waarbij bedreigingen en mishandelingen geen uitzondering waren.

Gedurende de verslagperiode was het onrustig aan verschillende universiteiten (botsingen van studenten en politie) en werden vele studenten gearresteerd. In oktober 2002 escaleerde de onrust in Khartoem. De directe aanleiding hiervoor was het verbod op een studentenbijeenkomst ter viering van de Oktoberrevolutie van 1964. De onderliggende redenen waren het verbod op het functioneren van studentenvakbonden aan de universiteiten en het uitstel van de verkiezingen voor de universiteitsraden.⁵⁴ Van 19 tot 22 oktober 2002 werden protestacties gehouden aan de Universiteit van Khartoem en de Bahr al-Ghazal Universiteit in Khartoem. Er zijn berichten dat bij de demonstraties studenten steun betuigden aan de NDA. Toen de politie arriveerde braken gewelddadigheden uit. De politie greep hardhandig in met traangas, rubberkogels en wapenstok. Er vielen in totaal 29 gewonden en een tweetal doden. Ongeveer 100 studenten werden gearresteerd, de meeste van hen werden binnen 48 uur weer vrijgelaten.

Het ingrijpen van de politie veroorzaakte veel protest in de publieke opinie. De Sudanese regering kondigde daarom op 4 november 2002 aan dat zij een onderzoek zou instellen naar de handelwijze van de politie tijdens de studentenonrust aan de Universiteit van Khartoem.⁵⁵

Het bleef onrustig aan de Universiteit van Khartoem. Op 12 november 2002 overviel een islamitische studentenmilitie samen met een nieuwe eenheid van de veiligheidsdiensten, genaamd de 'City War Forces', studentenverblijven op de campus van de Universiteit van Khartoem. Er ontstonden daarop gevechten tussen de verschillende studentengroepen, waarbij ook wapens werden gebruikt. Tientallen studenten werden gewond en een groot aantal studenten werd gearresteerd en naar verluidt mishandeld. Na deze nieuwe geweldsuitbarsting sloten de autoriteiten medio november 2002 de Universiteit van Khartoem.⁵⁶

---

⁵⁴ Het bestuur van de Universiteit van Khartoem had de verkiezingen voor de universiteitsraad uitgesteld omdat veel islamitische studenten als PDF-vrijwilliger waren ingezet in de strijd rond Torit. Zonder hun aanwezigheid was de kans groot dat de regeringsgezinde studenten bij de verkiezingen een nederlaag zouden lijden.

⁵⁵ ICG 18.12.02

⁵⁶ SOAT Press Release 14.11.2002. Voor deze eerste en laatste studentenjaargangen heeft de universiteit haar deuren inmiddels weer geopend.

Tot op heden is nog geen officieel rapport verschenen over het optreden van de politie bij de studentenonlusten. Wel werd de Sudanese oproerpolitie beloond met een gratificatie van 10 miljoen Sudanese ponden (= ongeveer €4000,-) voor het onderdrukken van de studentenopstand op de Universiteit van Khartoem. In maart 2003 was er een nieuwe golf van onlusten aan verschillende universiteiten in Sudan. Zo greep de oproerpolitie op 22 maart 2003 hardhandig in bij een studentendemonstratie tegen de oorlog in Irak aan de Al-Nilayn Universiteit in Khartoem, waarbij een tweetal doden viel.⁵⁷

Ook in door de rebellen gecontroleerde gebieden is geen sprake van volledige vrijheid van vereniging en vergadering. In deze gebieden worden repressieve maatregelen genomen om onafhankelijk politieke initiatieven te onderdrukken en administratieve structuren te controleren. Er bestaat nog steeds geen politieke oppositie in deze gebieden. Er is geen politiek alternatief voor de SPLM. De verkiezingen voor het *National Congress* zijn naar verluidt (opnieuw) uitgesteld.

3.3.3 Vrijheid van godsdienst

De in de vorige verslagperiode ingestelde Adviesraad voor Christelijke Aangelegenheden is nog niet bijeen geweest. Er zijn berichten dat de leden van de in 2002 ingestelde Adviesraad voor Christelijke Aangelegenheden niet op een democratische wijze zijn benoemd maar door de regering zijn aangewezen. Als gevolg daarvan zouden de kerken geen vertrouwen hebben in deze adviesraad.⁵⁸ De Sudanese regering had in de vorige verslagperiode aangekondigd christenen op hoge overheidsposities te benoemen. Medio 2002 benoemde de Sudanese regering een christen als vervanger van een moslim als hoofd van het Departement van Christelijke Aangelegenheden dat ressorteert onder het ministerie van Religieuze Begeleiding en Schenkingen (*Religious Guidance and Endowments*). Deze persoon vertegenwoordigde de Sudanese regering ook bij een bijeenkomst van de NSCC in Kampala. De kerken staan echter gereserveerd tegenover deze benoeming.

Over de bejegening van afvalligen van de islam werd geen nieuwe informatie bekend.

3.3.4 Bewegingsvrijheid

Sudan heeft een nieuw paspoort in ontwikkeling dat naar de verwachting van de Sudanese autoriteiten in 2003 zal worden geïntroduceerd. Ook de uitgifteprocedure zal worden gewijzigd.

---

⁵⁷ AFR 54/018/2003

⁵⁸ Statement by the Special Rapporteur on the situation of human rights in the Sudan, UNHCHR 12/11/2002

Het komt voor dat de Sudanese regering uitreisvisa weigert aan politieke tegenstanders. Zo werden in de verslagperiode NDA-vertegenwoordigers uitreisvisa geweigerd.⁵⁹ Daarnaast blijven aanhangers/leden van oppositiepartijen als PNC en SCP problemen ondervinden bij het reizen naar het buitenland. Ook buitenlandse ngo's blijven bureaucratische tegenwerking ondervinden bij het reizen in Sudan en het verkrijgen van inreisvisa en werk- en reisvergunningen voor Sudan.⁶⁰ Er zijn berichten dat de bestaande zwarte lijst van Sudanese met een uitreisverbod, in januari 2003 is herzien en ingekort.

Er zijn berichten dat ook de SPLM/A in de door haar beheerste gebieden de vrijheid van bewegen van burgers beperkt. Zo zou burgers uit het noorden of uit de regeringsgebieden in het zuiden regelmatig toestemming worden geweigerd om SPLM/A-gebied binnen te gaan en zouden zij worden behandeld als buitenlander. Ook zouden SPLM/A-commandanten burgers regelmatig toestemming weigeren om in het buitenland conferenties bij te wonen.⁶¹

Het uitreisvisum is afgeschaft en is vervangen door een Bewijs van Vervulling van de Voorwaarden ('*Shahadat Istifa*'). Voor reizen van Sudanese onderdanen naar het buitenland is nu een geldig Sudanese paspoort met een Bewijs van Vervulling van de Voorwaarden vereist. Dit bewijs wordt in de vorm van een los velletje papier door het ministerie van Binnenlandse Zaken afgegeven en niet meer zoals het uitreisvisum in het paspoort aangebracht. De aanvraagprocedure voor het bewijs is gelijk aan de aanvraag van het vroegere uitreisvisum. Het bewijs kan ook worden aangevraagd op het vliegveld.

Dezerzijds is niet bekend wat voor onderzoek wordt uitgevoerd voorafgaande aan afgifte van een inreisdocument aan Sudanese die Sudan niet via de officiële weg hebben verlaten. Ook is niet bekend wanneer een reisdocument wordt geweigerd. Sudan neemt in de regel haar eigen staatsburgers terug.

Voorzover dezerzijds bekend verstrekt de Sudanese ambassade in Den Haag een laissez-passer aan Sudanese die vrijwillig dan wel gedwongen terug reizen naar Sudan en niet over een geldig reisdocument beschikken.

3.3.5 Rechtsgang

In Darfur zijn de afgelopen jaren zogenaamde noodrechtbanken (*Special Courts*) ingesteld op grond van de wet op de noodtoestand (*State of Emergency Act*). Deze noodrechtbanken zijn ingesteld om zaken te behandelen als gewapende overvallen, moord en wapensmokkel. Via deze noodrechtbanken zou er snelrecht kunnen worden gesproken om escalatie in de deelstaat Darfur te voorkomen.

---

⁵⁹ US State Departement 2002

⁶⁰ US State Department 2002

⁶¹ US State Department 2002

Elke noodrechtbank bestaat uit drie rechters, één civiele en twee militaire. De verdachten hebben in principe het recht op bijstand van een advocaat en een beroepsmogelijkheid. De advocaat mag echter niet voor de verdachte spreken, deze dient zelf het woord te voeren. Naar verluidt bepaalt de rechter tijdens de rechtszaken sterk de gang van zaken om de zaak snel te kunnen afhandelen. De straffen worden veelal snel uitgevoerd. Er zijn berichten dat sommige veroordeelden al een dag na de uitspraak zouden zijn geëxecuteerd.⁶² Veroordeelden hebben formeel een week om in beroep te gaan bij de hoogste rechter (*District Chief Justice*) in Darfur. Er zijn berichten dat veroordeelden bij straffen als doodstraf en amputatie in beroep kunnen gaan bij het Hooggerechtshof (*Supreme Court*) in Khartoem. Een aantal door de noodrechtbanken veroordeelden is in beroep gegaan bij het Constitutioneel Hof.⁶³

De noodrechtbanken hebben de afgelopen jaren een groot aantal doodstraffen uitgesproken (zie 3.3.10). Het is moeilijk aan te geven of deze uitspraken gericht zijn tegen specifieke groepen, c.q. of specifieke groepen door de noodrechtbanken worden berecht. Niet alleen leden van de agrarische niet-nomadische stammen, zoals de Fur, zijn van deze maatregelen het slachtoffer maar ook leden van Arabische nomadische stammen worden aangepakt. Medio 2002 zijn na gewelddadigheden 88 leden van de Rizeigat ter dood veroordeeld door een noodrechtbank in Darfur. De straffen zijn nog niet uitgevoerd. In april 2003 zijn opnieuw 26 leden van een Arabische stam ter dood veroordeeld in verband met de roofoverval op het dorp Mulli (zie 2.3).⁶⁴

Naast de berechtingen door de noodrechtbanken is in Darfur een toename van willekeurige arrestaties, detenties, martelingen en mishandelingen te zien. Hiervan lijken met name leden van de agrarische niet-nomadische stammen het slachtoffer te zijn.

Recentelijk (2 juni 2003) zou president Al-Bashir een decreet hebben uitgevaardigd, waarin hij de gouverneurs van de drie Darfur deelstaten toestemming geeft om de fel bekritiseerde noodrechtbanken (*Special Courts*) op te heffen. Hij zou hiermee tegemoet willen komen aan de nationale en internationale kritiek (met name van de EU) op het functioneren van deze noodrechtbanken. Of er door de gouverneurs inmiddels stappen zijn ondernomen om de noodrechtbanken daadwerkelijk op te heffen is dezerzijds niet bekend.

---

⁶² US State Department 2002

⁶³ In 2002 zijn 96 zaken voorgelegd aan het Constitutionele Hof, waarvan de meest de doodstraf betroffen.

⁶⁴ Er zijn berichten dat de betreffende personen willekeurig zijn opgepakt en niets met de aanval te maken hebben gehad.

In de door de rebellen gecontroleerde gebieden nemen burgerrechtbanken langzamerhand de plaats in van militaire rechtbanken. Er zijn berichten over een zekere willekeur in het functioneren van de rechtbanken.

3.3.6 Arrestaties en detenties

De Sudanese politie en veiligheidsdiensten bleven in de verslagperiode willekeurige arrestatie en detentie toepassen. Met name mensenrechtenactivisten, activisten van oppositiepartijen en -groeperingen, kritische advocaten, studenten en journalisten liepen het risico van willekeurige arrestatie en korte of langere detentie.⁶⁵

In september 2002 zaten in totaal 150 PNC-activisten in detentie. Zij waren in de loop van augustus 2002 gearresteerd op beschuldiging van 'subversieve' activiteiten en gewelddadige protestacties (onder andere gericht tegen de detentie van Al-Turabi).⁶⁶ Een groot deel van hen werd maandenlang vastgehouden. In november 2002 werden opnieuw dertig studentenactivisten van de PNC gearresteerd. Ook de afgelopen maanden zijn aanhangers van de PNC gearresteerd.

3.3.7 Mishandeling en foltering

De politie en veiligheidsdiensten bleven in de verslagperiode geweld, inclusief marteling en andere vormen van onmenselijke behandeling of bestraffing, gebruiken zowel tegen reguliere verdachten als tegen mensenrechtenactivisten, journalisten, advocaten en politieke dissidenten. Met name studenten en aanhangers van de PNC zouden slachtoffer zijn geworden van mishandeling en marteling.⁶⁷ Er waren geen berichten van daders die ter verantwoording werden geroepen of strafrechtelijk werden vervolgd.

In de overgangs- en conflictgebieden werden in de verslagperiode vele burgers opnieuw het slachtoffer van mishandeling in het kader van de burgeroorlog. Met name de regeringsmilities richten hun aanvallen op burgers en burgerdoelen, waarbij veel doden vielen. Er waren berichten dat burgers werden ontvoerd, mishandeld en verkracht. Ook werden vele burgers het slachtoffer van bombardementen door het regeringsleger (zie 2.3).

Twee door een noodrechtbank in Darfur veroordeelden staat een kruisamputatie te wachten, hun zaak is voorgelegd aan het Constitutionele Hof.

---

⁶⁵ US State Department 2002

⁶⁶ OMCT appeal 06.09.2002

⁶⁷ US State Department 2002

Volgens Amnesty International is op 17 mei 2003 een 14-jarig meisje (zwanger) door een rechtbank in Nyala (Southern Darfur) veroordeeld tot een straf van 100 zweepslagen wegens overspel. De advocaat van het meisje is inmiddels in hoger beroep gegaan.⁶⁸

3.3.8 Verdwijningen

Naast de in het algemeen ambtsbericht Sudan van september 2002 genoemde verdwijningen was in de verslagperiode sprake van een razzia-achtige vorm van (gedwongen) rekrutering van (jonge) mannen door de verschillende milities, met name regeringsmilities. Deze vorm van rekrutering vond plaats in de verschillende conflictgebieden, zoals Western Upper Nile/Unity State maar ook in steden als Khartoem, Juba en Bentiu, met name onder de ontheemdenpopulatie (zie ook 3.4.1 en 3.4.3).

3.3.9 Buitengerechtelijke executies en moorden

Er zijn berichten dat regeringstroepen routinematig gevangengenomen rebellenstrijders om hebben gebracht. Er zijn ook berichten dat rebellenmilities politieke en buitengerechtelijke executies hebben uitgevoerd, met name in de conflictgebieden.⁶⁹ De militie van Peter Gadet zou in 2002 gevangengenomen niet-zuidelijke soldaten hebben geëxecuteerd. Ook zouden volgens berichten SPLA-autoriteiten SPLA-militairen die gewelddadigheden, waaronder verkrachtingen, tegen binnenlandse ontheemden hadden gepleegd, na een 'snelrecht' proces hebben geëxecuteerd.⁷⁰

3.3.10 Doodstraf

De noodrechtbanken hebben de afgelopen jaren een groot aantal doodstraffen uitgesproken. In de verslagperiode is ondanks internationale protesten opnieuw een aantal van deze doodstraffen daadwerkelijk uitgevoerd.⁷¹

Op 8 januari 2003 werden drie wegens gewapende overvallen in Darfur ter dood veroordeelde Sudanese opgehangen in de Kobergevangenis. Het voornemen tot executie deed internationaal veel stof opwaaien. De Sudanese regering weigerde

---

⁶⁸ Amnesty International, Bliksemactie d.d. 22 mei 2003 (AFR 54/035/2003)

⁶⁹ US State Department 2002

⁷⁰ Human Rights Watch, World Report 2003

⁷¹ Volgens Amnesty International zouden in 2002 minstens 40 personen zijn geëxecuteerd en zouden meer dan 120 personen door rechtbanken zijn veroordeeld tot de doodstraf (meer dan 90 doodstraffen zouden zijn uitgesproken door noodrechtbanken in Darfur). Volgens een rapport van SOAT zouden vanaf april 2002 19 ter dood veroordeelden uit Darfur zijn geëxecuteerd en zouden nog minstens 133 op hun executie wachten.

echter in te grijpen. De EU heeft de executie van de ter dood veroordeelden in Sudan sterk veroordeeld.

De 88 leden van de Rizeigat die wegens een gewapende overval op een andere Arabische stam door een noodrechtbank in Darfur ter dood (ophanging of kruisiging) zijn veroordeeld staan nog steeds op de nominatie voor de executie van de straf. Ook deze veroordelingen hebben tot grote verontwaardiging geleid en internationale protesten, met name omdat zich onder de veroordeelden ook een aantal minderjarigen bevindt.⁷²

3.4 Positie van bijzondere groepen

3.4.1 Dienstplichtigen en militairen

In Sudan wordt onderscheid gemaakt tussen enerzijds onttrekking aan de dienstplicht en anderzijds desertie. Van onttrekking is sprake indien iemand probeert onder een oproep voor de nationale dienstplicht uit te komen en niet verschijnt op de basistraining. Van desertie kan eerst sprake zijn indien iemand is gerekruteerd en is begonnen aan de dienstplicht met inbegrip van de basistraining.

In het geval van onttrekking is de strafmaat omschreven in de Wet op de nationale dienstplicht (*National Service Act 1992*): een geldboete en/of gevangenisstraf van twee tot drie jaar. Zodra iemand is gerekruteerd (dus ook ten tijde van de basistraining) zijn de wetten en regelgeving van de strijdkrachten van toepassing, onder andere de Wet van de volksstrijdkrachten van 1986 (*Qanun Quwwat Al-Sha'b Al-Musallaha 1986*). Deze regelgeving is reeds van kracht sinds 1986 (inzake desertie) en 1992 (inzake onttrekking aan dienstplicht).

De Wet op de volksstrijdkrachten van 1986 is ook op de PDF van toepassing.

In het algemeen ambtsbericht van 17 september 2002 werd nog gesteld dat er *sterke aanwijzingen* zijn dat 'zodra iemand eenmaal is gerekruteerd en is begonnen aan de basistraining, op die persoon ingevolge artikel 20 van de wet op de nationale dienstplicht de wetten en regelgeving van de Armed Forces, inclusief het militair strafrecht, van toepassing zijn.' Deze aanwijzingen zijn nu bevestigd. Dit betekent dat het op dit punt gestelde ('Eerst gedurende de dienstdtijd (dat wil zeggen niet gedurende de basistraining) is op dienstplichtigen het militair strafrecht van toepassing.') in de algemene ambtsberichten van 23 december 1999 en 31 maart 2001 niet juist is.

⁷²

Situation of Human Rights in the Sudan, Report of the Special Rapporteur, Gerhart Baum, submitted in accordance with Commission (on Human Rights) resolution 2002/16, E/CN.4/2003/42 d.d. 6 januari 2003

Op grond van de Wet van de volksstrijdkrachten kan desertie worden bestraft met ten hoogste de doodstraf. Volgens artikel 48 van deze wet wordt een deserteur bestraft met de doodstraf of een andere, lagere straf indien hij op het moment van desertie 'in het veld diende of onder bevel van het veld diende'. Onder andere omstandigheden wordt een deserteur bestraft met een gevangenisstraf van ten hoogste tien jaar. Dit betekent dat in de praktijk een deserteur aan het front (dat wil zeggen een locatie waar op dat moment gevechten gaande zijn) de doodstraf opgelegd kan krijgen, in de overige gebieden (dus in elk geval alle relatief veilige gebieden) is een gevangenisstraf aannemelijker. Niet bekend is echter welke gevangenisstraffen deserteurs in de praktijk krijgen opgelegd en of voor desertie opgelegde doodstraffen ook worden uitgevoerd. Voorzover bekend is voor desertie tijdens de basistraining geen doodstraf opgelegd en/of uitgevoerd. Er is in Sudan sprake van een zekere willekeur in de rechtspraak.⁷³ Daarom is voorzichtigheid geboden inzake uitspraken over de rechtspraak met betrekking tot dienstplicht en desertie.

Regeringsmilities maakten zich in de verslagperiode schuldig aan gedwongen rekrutering van zuiderlingen, waaronder minderjarige jongens, zowel in de conflictgebieden in Zuid-Sudan als in steden als Khartoem, Juba en Bentiu.⁷⁴ Een grootschalige (gedwongen) rekruteringsactie door regeringsmilities in Khartoem veroorzaakte in januari 2003 zoveel onrust bij de bevolking dat de lokale autoriteiten deze rekruteringsactiviteiten lieten stopzetten. Er waren berichten dat ook de SPLM/A zich in de verslagperiode schuldig maakte aan gedwongen rekrutering, waaronder minderjarige jongens, in de conflictgebieden, ondanks haar actieve medewerking aan de demobilisatie van minderjarigen.⁷⁵ Er zijn berichten dat gedemobiliseerde minderjarigen soms opnieuw worden gerekruteerd. Deze rekruteringsactiviteiten concentreerden zich meestal rond de verschillende offensieve acties. Zo waren er in de periode van gevechten in Western Upper Nile/Unity State (eind december 2002 tot begin februari 2003) verschillende berichten van gedwongen rekrutering onder jonge Dinka en Nuer.⁷⁶ De SPLM/A zou zich ook schuldig maken aan gedwongen rekruteringsacties onder Sudanese vluchtelingen in kampen in Noord-Oeganda.⁷⁷

---

⁷³ Bij rechtzaken voor de militaire rechtbanken (die op ad hoc basis, indien zich een zaak voordoet, worden ingesteld) is de eerlijkheid van de rechtgang niet gegarandeerd. Militaire processen vinden achter gesloten deuren en snel plaats, soms worden er geen advocaten toegelaten, en het militair recht biedt geen effectieve mogelijkheid tot beroep in het geval van een doodvonnis.

⁷⁴ Human Rights Watch, World Report 2003

⁷⁵ Human Rights Watch, World Report 2003

⁷⁶ ICG 10.02.03

⁷⁷ US State Department 2002

PDF

Aan vrijwillige toetreding tot de PDF zijn privileges en vergoedingen verbonden. Het toekennen van deze privileges en vergoedingen gebeurt op basis van het systeem van stukproductie, dat wil zeggen dat een persoon na het vervullen van een taak voor de PDF, bijvoorbeeld het deelnemen aan een militaire operatie, hiervoor een beloning krijgt.

PDF-reservisten kunnen worden opgeroepen om een aantal maanden bij een PDF-eenheid te dienen. Naar verluidt worden overheidsmedewerkers en studenten die tot april 1997 de verplichte PDF-training hadden gevolgd, niet meer als reservist ingezet voor militaire PDF-operaties.

3.4.2 Vrouwen

De veiligheidsdiensten bleven obstakels opwerpen ten aanzien van activiteiten van vrouwen in Sudan. Zo besloot de veiligheidsdienst een bijeenkomst georganiseerd door het onafhankelijke *Sudanese Studies Centre* in Khartoem op 8 maart 2003 ter gelegenheid van de viering van de internationale vrouwendag twee uur voor aanvang te verbieden. Op 29 januari 2003 werd aan een zevental vrouwen geen toestemming gegeven om naar een IGAD-vredesworkshop te reizen.

Besnijdenis

In de verslagperiode waren er verschillende positieve ontwikkelingen te constateren op het gebied van de bestrijding van vrouwenbesnijdenis (of genitale verminking van vrouwen, *female genital mutilation*, FGM). Er waren berichten dat een religieuze commissie een fatwa (religieuze islamitische richtlijn) aan het voorbereiden is die de relatie tussen besnijdenis en islam afwijst. In de deelstaat Southern Darfur is inmiddels een ontwerpwet in voorbereiding met sancties tegen ouders die hun dochters laten besnijden. Ondanks deze ontwikkelingen blijft de praktijk van vrouwenbesnijdenis zeer hardnekkig. Zelfs christenen, afkomstig uit het zuiden, zouden in het noorden de praktijk van vrouwenbesnijdenis op grote schaal overnemen omdat het hun integratie in Noord-Sudan zou bevorderen.⁷⁸ Er zijn berichten van de vestiging van een kliniek in Khartoem die vrouwenbesnijdenis uitvoert. Regeringsfunctionarissen nemen zelden duidelijk stelling tegen vrouwenbesnijdenis en laten het over aan de bevolking.⁷⁹

---

⁷⁸ Persbericht AFP d.d. 27/10/2002

⁷⁹ Situation of Human Rights in the Sudan, Report of the Special Rapporteur, Gerhart Baum, submitted in accordance with Commission (on Human Rights) resolution 2002/16, E/CN.4/2003/42 d.d. 6 januari 2003

3.4.3 Slavernij en ontvoeringen

In de verslagperiode waren er berichten van inter-tribale ontvoeringen van vrouwen en kinderen in Zuid-Sudan.⁸⁰ Ook waren er berichten over ontvoeringen van vrouwen en kinderen bij de verschillende offensieve acties in de conflictgebieden door met name regeringstroepen en –milities (zie 2.3).

In de verslagperiode waren er geen nieuwe bevestigde berichten van ontvoeringen door de *Murahileen* in Bahr el-Ghazal. De *Murahileen*, die als beveiliging werden ingezet bij de naar Wau rijdende trein, maakten voorheen het gebied rond de spoorlijn onveilig. De trein naar Wau heeft echter in de verslagperiode niet gereden.

De Sudanese regering heeft het federale Comité voor de Uitbanning van Ontvoering van Vrouwen en Kinderen (CEAWC) in de verslagperiode ondersteund met een donatie van \$ 200.000.

In november 2002 maakte de CEAWC bekend dat zij sinds haar oprichting 2.000 van de naar schatting in totaal tussen 5 à 6000 ontvoerden, voornamelijk Dinka's, bevrijd had. Een zeshonderdtal ontvoerden was inmiddels teruggebracht naar familie en de resterende 1.400 verbleven nog in opvangkampen en gastgezinnen in afwachting van het opsporen van hun familie. De CEAWC verwacht eind 2003 haar missie voltooid te hebben.⁸¹ In de loop van het herenigingsproces stuit de CEAWC op tal van praktische problemen: ontvoerde kinderen die niet meer terug willen naar hun biologische ouders, terugkerende vrouwen die door hun stam niet (meer) worden geaccepteerd, etc.⁸²

Er zijn berichten van een nieuwe wetgeving inhoudende dat elke (nieuwe) ontvoerder vervolgd zal worden. Ook de daders van ontvoeringen uit het verleden zouden op grond van deze nieuwe wet vervolgd gaan worden. Tot nu toe zijn echter nog geen gevallen bekend van vervolging van ontvoerders.⁸³

In november 2001 had de Sudanese regering aangekondigd dat zij speciale burgertribunalen in de overgangsgebieden tussen Noord- en Zuid-Sudan zou instellen om de verantwoordelijken voor de ontvoeringen te vervolgen. Eind 2002 waren deze burgertribunalen echter nog niet ingesteld.

---

⁸⁰ US State Department 2002

⁸¹ Persbericht AFP d.d. 20/11/2002

⁸² Situation of Human Rights in the Sudan, Report of the Special Rapporteur, Gerhart Baum, submitted in accordance with Commission (on Human Rights) resolution 2002/16, E/CN.4/2003/42 d.d. 6 januari 2003

⁸³ Situation of Human Rights in the Sudan, Report of the Special Rapporteur, Gerhart Baum, submitted in accordance with Commission (on Human Rights) resolution 2002/16, E/CN.4/2003/42 d.d. 6 januari 2003

4 Migratie

4.1 Opvang van binnenlands ontheemden

In de verslagperiode kwamen er nieuwe binnenlands ontheemden bij vooral als gevolg van militaire activiteiten in de oliegebieden (Western Upper Nile/Unity State) en Eastern Equatoria (Torit). Ook in Darfur ontvluchtten niet-nomadische bevolkingsgroepen hun oorspronkelijke woongebied vanwege aanvallen door Arabische nomadische bevolkingsgroepen.

Er zijn berichten dat ontheemden in en rond Khartoem, met name Nuer uit Western Upper Nile, in de verslagperiode slachtoffer werden van gedwongen rekruteringsactiviteiten door regeringsmilities. Deze regeringsmilities zouden voor deze rekruteringsactiviteiten toestemming hebben gekregen van de lokale autoriteiten in Khartoem. Na rekrutering werden de gerekruteerden direct overgebracht naar de conflictgebieden. Naar verluidt leidden deze gedwongen rekruteringsactiviteiten in Khartoem tot inter-tribale conflicten en gewelddadigheden.

De situatie van ontheemden in het zuiden verschilt sterk van die in het noorden van Sudan. In het noorden verblijft een groot aantal ontheemden in kampen rond Khartoem. In het zuiden bestaan voor zover bekend slechts twee ontheemdenkampen, beide in Eastern Equatoria. In het zuiden krijgen ontheemden vaak land toegewezen door de lokale 'chief', waarna zij met lokale materialen hun eigen huisvesting bouwen. Als ze de beschikking krijgen over zaden en gereedschappen en/of vee, dan zijn ze gewoonlijk vrij snel in staat zelfvoorzienend te worden. In het zuiden integreren ontheemden vrij snel en zijn ze niet zo sterk afhankelijk van humanitaire hulp als ontheemden die in kampen verblijven, mits ze toegang hebben tot land.

Humanitaire hulpverlening

Als uitwerking van de staakt-het-vurenovereenkomst van 15 oktober 2002 kwam de VN op 26 oktober 2002 met de Sudanese regering en SPLM/A overeen dat er tot 31 december 2002 volledige humanitaire toegang zou zijn tot alle delen van Sudan conform de vigerende overeenkomst *Operation Lifeline Sudan (OLS)*. De afgelopen twee jaar werd voor een groot aantal humanitaire hulpvluchten met name in Eastern Equatoria en Western Upper Nile/Unity State geen toestemming verleend. Het meest draconisch was het verbod dat in de periode van 27 september tot 6 oktober 2002 alle humanitaire hulp aan het zuiden van Sudan (alsmede het Nubagebergte en Kassala State) blokkeerde.

Medio januari 2003 spraken de VN, de Sudanese regering en de SPLM/A tijdens een bijeenkomst van de *Technical Committee for Humanitarian Assistance (TCHA)* in Nairobi af dat voor humanitaire hulpvluchten in Zuid-Sudan geen

expliciete toestemming meer nodig was maar volstaan kon worden met notificatie aan de Sudanese regering.

De VN tekende medio januari 2003 ook bilaterale overeenkomsten met de Sudanese regering en de SPLM/A inzake humanitaire hulp aan Kassala State in Oost-Sudan en Southern Blue Nile. De gebieden Southern Blue Nile en Kassala State waren eerder gesloten voor humanitaire hulpverlening.⁸⁴

4.2 Opvang van vluchtelingen in de regio

De Keniaanse regering is haar politiek inzake de vluchtelingenkampen in de regio's Kakuma en Dadaab aan het herzien. Tot nu toe waren de vluchtelingen geheel afhankelijk van hulp en mochten zij niet in hun eigen levensbehoeften voorzien. Men denkt er nu over om de vluchtelingen meer vrijheid en mogelijkheden tot zelfvoorziening te geven. Wellicht betekent dit het verplaatsen van de vluchtelingenkampen naar andere regio's.⁸⁵

In de verslagperiode was er een geweldsuitbarsting in het Fugnido vluchtelingenkamp in West-Ethiopië.⁸⁶ Op 27 november 2002 vielen leden van de Annuak leden van de Dinka aan, waarbij 42 doden vielen. Fugnido is het grootste kamp in de regio (in de regio verblijven meer dan 85.000 Sudanese vluchtelingen). De laatste vijf maanden van 2002 werden in Ethiopië 107 Sudanese gedood tijdens gewelddadige etnische conflicten. Ethiopië besloot daarop in februari 2003 de vluchtelingen van Nuer en Dinka etniciteit (in totaal 23.000) uit het Fugnidokamp te hervestigen in een nieuw kamp, genaamd Odier.⁸⁷

Het merendeel van de in Uganda verblijvende Sudanese vluchtelingen woont in één van de 25 vluchtelingenkampen in Noord-Oeganda. Deze vluchtelingenkampen waren in de verslagperiode regelmatig doelwit van aanvallen van de rebellen van het *Lord's Resistance Army* (LRA).

Meer dan 17.000 Sudanese vluchtelingen zijn in oktober 2002 de kampen in het noord-oosten van DRC ontvlucht na een botsing tussen twee rivalerende etnische groeperingen.

---

⁸⁴ IRIN d.d. 22/01/2003 (OCHA)

⁸⁵ IRIN d.d. 04/02/2003 (OCHA)

⁸⁶ IRIN d.d. 02/12/2003 (OCHA)

⁸⁷ IRIN d.d. 24/02/2003 (OCHA)

4.3 Minderjarigen

Minderjarigen blijven een kwetsbare groep in Sudan. Met name kinderen van ontheemden leven onder slechte omstandigheden. Zij hebben veelal geen toegang tot elementaire basisvoorzieningen en zijn regelmatig het slachtoffer van seksueel misbruik en geweld. De meeste van de naar schatting 34.000 straatkinderen in Khartoem zijn kinderen van ontheemden.

Zowel regeringsmilities als rebelligroepen maakten zich in de verslagperiode schuldig aan (gedwongen) rekrutering van minderjarigen (zie 3.4.1). Er zijn berichten dat zelfs kinderen van 10 jaar oud werden gerekruteerd.⁸⁸ Een onbekend aantal kinderen zou in Bahr el-Ghazal gevangen hebben gezeten wegens deserte. De gouverneur van Wau zou inmiddels hebben besloten hen vrij te laten omdat zij nog minderjarig zijn.

In Sudan actieve lokale en internationale ngo's richten zich op het onderbrengen van straatkinderen en vondelingen. In Sudan zijn geen lokale of internationale ngo's actief die een rol spelen in de hereniging met hun familie van uit het buitenland teruggekeerde minderjarigen. Wel kan worden opgemerkt dat in Khartoem een vestiging van de *International Organisation of Migration* (IOM) is gevestigd. Deze organisatie heeft ervaring met het faciliteren van de terugkeer van personen die door de LRA waren ontvoerd.

4.4 Beleid van andere Europese landen

België

Het aantal in 2002 ingediende Sudanese asielverzoeken was 354.

Als risicogroepen voor vluchtelingrechtelijke vervolging worden beschouwd elke niet-Arabische groep, politieke oppositiegroeperingen en leden van de SPLM/A in Zuid-Sudan. Daarnaast kan vrees voor gedwongen inlijving in het leger, gedwongen besnijdenis, bestraffing op basis van de shari'a, etc. een reden vormen om het land te ontvluchten.

Een op de drie terugleidingsverzoeken wordt gehonoreerd.

Denemarken

Alle asielverzoeken worden individueel behandeld.

Uitgeprocedeerde asielzoekers worden daadwerkelijk uitgezet.

Duitsland

Sudanese asielzoekers kunnen in aanmerking komen voor asiel wanneer zij zich in het openbaar kritisch hebben uitgelaten over het regime danwel protestmarsen of

---

⁸⁸

Watchlist on children and armed conflict, maart 2003.

andere politieke activiteiten hebben georganiseerd. Dit geldt met name voor leden van de oppositiepartijen, die zich hebben verenigd in de NDA, leidinggevende leden van voormalige vakbonden, gedeserteerde militairen en Sudanese die in het buitenland op een geëxponerde plaats actief zijn geweest tegen het regime.

Er bestaat geen subsidiaire bescherming voor bepaalde categorieën asielzoekers. Per geval zal worden bezien of uitzetting wegens het bestaan van uitzettingsbelemmeringen achterwege moet blijven.

In individuele gevallen worden Sudanese asielzoekers wegens uitzettingsbelemmeringen vooralsnog gedoogd. Het gaat hierbij om dreigende genitale verminking, dreigende gevangenschap, dreigende doodstraf en dreigende Sharia-straf (amputatie van ledematen).

Duitsland heeft in 2002 op 227 Sudanese asielverzoeken beslist. In 19 gevallen werd asiel verleend. Met betrekking tot één Sudanese werd vastgesteld dat hij wegens een uitzettingsbelemmering vooralsnog in Duitsland mocht blijven.

Frankrijk

Over Frankrijk is nog geen informatie voorhanden.

Verenigd Koninkrijk

Alle Sudanese asielaanvragen worden op hun eigen merites beoordeeld, er is geen categorie asielzoekers aan wie automatisch asiel wordt toegekend. Evenmin is er enige categorie Sudanese asielzoekers aan wie automatisch een *Exceptional Leave to Remain* status (subsidiaire beschermingsstatus) wordt toegekend.

Het Verenigd Koninkrijk beschouwt Sudan als veilig genoeg voor gedwongen terugkeer. Het Verenigd Koninkrijk verwijderd ook daadwerkelijk afgewezen asielzoekers naar Sudan.

Er zijn echter geen exacte gegevens beschikbaar over de terugkeer van asielzoekers naar Sudan in 2002. Het aantal aantal Sudanese asielzoekers dat in 2001 is verwijderd uit het Verenigd Koninkrijk wordt geschat op 10.

Zwitserland

Alle aanvragen worden individueel behandeld, zij het met de volgende kanttekeningen. Asielzoekers die in Sudan bij de overheid bekend zijn en die activiteiten bij een oppositiepartij, zoals de NDA, SAF, SPLM of SPLA geloofwaardig kunnen maken, wordt vanwege het feit dat deze groeperingen doelwit zijn van vervolgingsmaatregelen door het regime in Sudan, asiel verleend. Aan christenen die ernstig hebben geleden onder individuele vervolging onder het islamitische bewind van Al-Bashir, wordt asiel verleend. Asielzoekers die behoren tot de christenen uit het noorden (Khartoum en Omdurman) die geen duidelijke individuele vervolging geloofwaardig kunnen maken, worden uitgewezen. Christenen uit het zuiden worden alleen uitgewezen wanneer een binnenlands vluchtalternatief redelijk is.

Voor wat de asielzoekers uit Sudan betreft die tot de zuidelijke bevolkingsgroepen behoren, zoals de Dinka's, Nuer en Shilluk, of de westelijke Fur en de Nuba kan het volgende worden opgemerkt: aan degenen die het geloofwaardig kunnen maken dat ze in Sudan samengewerkt hebben met de SPLM/SPLA wordt asiel verleend. Wordt het aangevoerde niet geheel geloofwaardig geacht, dan wordt de aanvrager uitgewezen als een redelijk binnenlands vluchtalternatief bestaat; anders volgt een voorlopige opname.

Aangezien een hoog percentage van de asielzoekers uit Sudan zich bezighoudt met politieke organisaties in ballingschap en vanwege het feit dat ervan kan worden uitgegaan dat deze activiteiten door de Sudanese ambassades in de gaten worden gehouden, wordt in voorkomend geval aan de aanvragers op grond van persoonlijke 'Nachfluchtgrunde' voorlopige opname als vluchteling verstrekt.

5 Samenvatting

In december 2002 ging het Sudanese parlement opnieuw akkoord met een verlenging van de noodtoestand met een jaar. De detentie van Al-Turabi is op 15 augustus 2002 met een jaar verlengd. De politieke rol van Al-Turabi lijkt te zijn uitgespeeld.

In de verslagperiode vond een vijftal onderhandelingsrondes plaats tussen de Sudanese regering en de SPLM/A om het in juli 2002 gesloten principe-akkoord verder uit te werken tot een integraal vredesakkoord. In maart 2003 zijn tevens onderhandelingen begonnen over een drietal omstrede gebieden (Nubagebergte, Southern Blue Nile en Abyei) die geen deel uitmaken van het administratief-bestuurlijke Zuid-Sudan. De noordelijk oppositiepartijen nemen geen deel aan de vredesbesprekingen en volgen het vredesproces vanaf de zijlijn.

Na de herovering van Torit keerde de regeringsdelegatie in oktober 2002 terug naar de onderhandelingstafel en sloten de Sudanese regering en de SPLM/A op 15 oktober 2002 een overeenkomst inzake een staakt-het-vuren. Aan de stabielere situatie kwam eind december 2002 een eind door het opnieuw oplaaieren van de gevechten in Western Upper Nile/Unity State. Waarnemers bevestigden grootschalige willekeurige schendingen van mensenrechten door regeringstroepen en –milities. Op 6 februari 2003 werd de staakt-het-vuren-overeenkomst van 15 oktober 2002 door beide partijen opnieuw bevestigd.

De in januari 2002 gesloten staakt-het-vuren-overeenkomst voor het Nubagebergte werd in december 2002 verlengd tot 19 juli 2003 en in juni 2003 opnieuw met een half jaar tot 19 januari 2004. Deze staakt-het-vuren-overeenkomst houdt goed stand.

In Darfur was het in de verslagperiode zeer onrustig. Er waren vele berichten van gewapende roofovervallen. Ook werden op grote schaal aanvallen uitgevoerd op dorpen van de Afrikaanse niet-nomadische stammen door Arabische nomadische stammen. Om de onrust te bestrijden heeft de Sudanese regering noodrechtbanken in het leven geroepen. Naast de berechtingen door de noodrechtbanken was er in Darfur een toename van willekeurige arrestaties, martelingen en mishandelingen te zien. Hiervan lijken met name leden van de agrarische niet-nomadische stammen het slachtoffer te zijn.

Noord-Sudan (met uitzondering van de deelstaten Northern Darfur, Western Darfur, Southern Darfur, Western Kordofan, Southern Kordofan, Kassala State en Blue Nile) alsmede enkele gebieden in Zuid-Sudan (namelijk de garnizoensplaatsen die in handen van de regering zijn, het zuidelijke deel van de deelstaat Buheyra, de deelstaat Western Equatoria met uitzondering van het grensgebied en het noord-oostelijke deel van de deelstaat Upper Nile) vormen relatief veilige gebieden. Overgangsgebieden worden gevormd door de noordelijke deelstaten Western Kordofan, Southern Kordofan, Kassala State (met uitzondering

van de grensgebieden) en Blue Nile. De situatie is onveilig in de noordelijke deelstaten Northern Darfur, Western Darfur, Southern Darfur en de grensgebieden van Kassala Sate. Ook onveilig zijn de zuidelijke deelstaten met uitzondering van de garnizoensplaatsen die in handen van de regering zijn en de hiervoor genoemde relatief veilige en overgangsgebieden in Zuid-Sudan.

De Sudanese regering lijkt op het gebied van de mensenrechten een dubbel spoor te blijven volgen. Enerzijds is sprake van meer aandacht voor de mensenrechten in Sudan en van een (beperkt) aantal concrete overheidsmaatregelen ter verbetering van de mensenrechtensituatie. Anderzijds werpt de Sudanese regering nieuwe obstakels op en gebruikt zij met name de veiligheidsdiensten doelbewust en intensief als repressief instrument. Hierdoor lijken de maatregelen die de Sudanese regering heeft genomen om haar mensenrechtenreputatie op te vijzelen, niet meer dan 'window dressing' te zijn.

De internationale gemeenschap heeft zich in de verslagperiode opnieuw kritisch uitgelaten over de situatie in Sudan. Ook de Speciale Rapporteur van de VN Baum zag geen daadwerkelijke verbetering van de mensenrechtensituatie in Sudan. Het mandaat van de Speciale Rapporteur Baum werd in april 2003 niet verlengd.

De pers bleef onverminderd geconfronteerd worden met repressieve maatregelen. Activisten van oppositionele partijen bleven problemen ondervinden in de vorm van verplichte periodieke melding bij de veiligheidsdiensten, arrestatie, verhoor, strafvervolgning en detentie. Ook bleven politie en veiligheidsdiensten hard optreden tegen politieke activiteiten van studenten.

De Sudanese politie en veiligheidsdiensten bleven willekeurige arrestatie en detentie toepassen. Ook bleven zij geweld, inclusief marteling en andere vormen van onmenselijke behandeling of bestraffing, gebruiken.

Zodra iemand is gerekruteerd (dus ook ten tijde van de basistraining) is het militair strafrecht van toepassing. Op grond van het militair strafrecht kan desertie worden bestraft met ten hoogste de doodstraf. Niet bekend is welke gevangenisstraffen deserteurs in de praktijk krijgen opgelegd en of voor desertie opgelegde doodstraffen ook worden uitgevoerd. Voorzover bekend is voor desertie tijdens de basistraining geen doodstraf opgelegd en/of uitgevoerd.

Geen van de ons omringende landen kent een beleid waarbij een subsidiaire status wordt toegekend aan Sudanese asielzoekers op grond van de algemene situatie in Sudan. Van België, Duitsland, het Verenigd Koninkrijk en Zwitserland is bekend dat zij afgewezen asielzoekers verwijderen naar Sudan.

Bijlage(n)

I   Kaart van Sudan

II Literatuurlijst

Amnesty International: Sudan: Committee of Investigation into security forces action's in universities must be effective AFR 54/034/2002, 7 november 2002;

Amnesty International: Sudan: Urgent call for Commission of Inquiry in Darfur as situation deteriorates, Reliefweb 21 februari 2003;

Amnesty International: Sudan: Time for action now on Sudan's new commitment to bring its law in line with international humanitarian law AFR 54/007/2003, 26 februari 2003;

Amnesty International: Sudan: Restrictions on freedom of expression must be lifted AFR 54/008/2003, 11 maart 2003;

Amnesty International: Sudan: Urgent need for continued human rights monitoring AFR 54/016/2003, 1 april 2003;

Amnesty International: Sudan, Report 2003 (betreft 2002);

Christian Aid: Update on Sudan peace campaign (september 2002 – mei 2003);

Economist Intelligence Unit: Sudan Country Reports (september 2002 – mei 2003);

Human Rights Watch: LRA Conflict in Northern Uganda and Southern Sudan, 2002;

Human Rights Watch: World Report 2003 (betreft 2002);

International Crisis Group: Africa Report 51, Sudan's Best Chance For Peace: How Not to Lose it, 17 september 2002;

International Crisis Group: Africa Report 55, Power and Wealth Sharing: Make or Break Time in Sudan's Peace Process, 18 december 2002;

International Crisis Group: Africa Briefing, Sudan's Oilfields Burn Again: Brinkmanship Endangers The Peace Process, 10 februari 2003;

IRIN-CEA: Persberichten (september 2002 – mei 2003);

Organisation Mondiale Contre la Torture: verschillende persberichten (september 2002 – mei 2003);

Reporters sans frontières, Annual Report Sudan 2002, maart 2003;

Sudan Human Rights Organisation: The Situation of Human Rights in Sudan (1 juli tot 30 september 2002);

Sudan Human Rights Organisation: verschillende rapporten (september 2002 – mei 2003);

Sudan Organisation Against Torture: verschillende persberichten (september 2002 – mei 2003);

UN General Assembly: Interim report of the Special Rapporteur of the Commission on Human Rights on the situation of human rights in Sudan, A/57/326, 20 augustus 2002;

UNHCHR: Statement by the Special Rapporteur on the situation of human rights in Sudan, Reliefweb 12 november 2002;

UN Commission on Human Rights: Report of the Special Rapporteur, Gerhart baum, submitted in accordance with Commission resolution 2002/16, E/CN.4/2003/42, 6 januari 2003;

UN Office for the Coördination of Humanitarian Affairs, Sudan Humanitarian Updates (september 2002 – mei 2003);

US Department of State, Country Reports on Human Rights Practices, Sudan 2002, maart 2003;

US Department of State, International Religious Freedom Report, Sudan 2002, oktober 2002;

Watch List on Children and Armed Conflict, maart 2003;

III Politieke organisaties

De per 1 januari 2003 officieel geregistreerde politieke partijen en associaties zijn:

89

1. Alliance of the Working People Forces
Tahaluf Quwwa Al-Sha'b Al-'Amila
2. Democratic Unionist Party (factie Al-Hindi)
Hizb Al-Ittihadi Al-Dimuqrati;
3. United Democratic Salvation Front (UDSF)
Jabhat Al-Inqadh Al-Dimuqratiyya Al-Mutahidda
4. Liberal Democrats Party
Hizb Al-Dimuqratiyyin Al-Ahrar
5. National Sudanese Liberal Party
Hizb Al-Qawmi Al-Sudani Al-Hurr
6. Islamic Umma Party
Hizb Al-Umma Al-Islami
7. Muslim Brothers
Al-Ikhwan Al-Muslimin
8. National Gathering for the Movement of the South Sudan
Al-Tagammu' Al-Watani Li-Harakat Junub Al-Sudan
9. National Congress Party (NCP)
Hizb Al-Mu'tamar Al-Watani
10. National Reform Congress
Mu'tamar Al-Islah Al-Watani
11. National Islamic Front (NIF)
Al-Jabha Al-Qawmiyya Al-Sudaniyya
12. Nile Valley Congress
Mu'tamar Wadi Al-Nil
13. Nile Valley Unity Party
Hizb Wahdat Wadi Al-Nil
14. Peoples Congress
Al-Mu'tamarat Al-Sha'biyya
15. Popular National Congress (PNC of PNCP)
Al-Mu'tamar Al-Sha'bi Al-Watani?
16. Progress and Social Justice
Hizb Al-Taqaddum Wa-l-'Adala Al-Ijtma'iyya
17. Sudanese National Labour Party
Hizb Al-'Amal Al-Watani Al-Qawmi Al-Sudani

89

De *Justice Party* van Lam Akol zou ook geregistreerd zijn. Lam Akol heeft ook zitting in het Sudanese parlement. De *Justice Party* staat echter niet op de lijst van de *Registrar of Political Parties and Associations*.

18. Sudanese National Front
Al-Jabha Al-Qawmiyya Al-Sudaniyya
19. Umma Party (Nation Party)
Hizb Al-Umma, afsplitsing onder leiding van Al-Nur Jadayn
20. Sudanese Islamic Front
21. New Sudan Organisation
22. Movement of the Revolutionary Committees

IV Procedure onderwijs

Voor de inschrijving (lees: registratie) bij een lagere school is een geboorteakte vereist. Aan het einde van het basisonderwijs dient de scholier een test af te leggen om toegang te krijgen tot het middelbaar onderwijs. Voor de test heeft de scholier geen identiteitsbewijs nodig, aangezien de school reeds over de geboorteakte van de scholier beschikt en de schoolleiding dus ook weet wie de scholier is. Voor inschrijving bij een middelbare school is het certificaat met de uitslag van de genoemde test op de lagere school vereist samen met een pasfoto en opnieuw een geboorteakte. Voor deelname aan de examens van de middelbare school dient de scholier zijn certificaat van de basisschool te overleggen. Ook moet de scholier kunnen aantonen dat hij drie jaar middelbaar onderwijs heeft gevolgd en bij het examen dient hij zich te legitimeren met geboortecertificaat en pasfoto. Het schooldiploma wordt niet direct overhandigd aan de geëxamineerde. Hij moet eerst zijn militaire basistraining van 45 dagen doorlopen. Pas aan het einde van deze militaire basistraining wordt aan de geëxamineerde het schooldiploma uitgereikt, indien hij ervoor kiest te gaan studeren. Tevens wordt op zijn militaire pas vermeld dat hij uitstel heeft gekregen voor de vervulling van de dienstplicht. Dit schooldiploma en zijn militaire pas overlegt de kandidaatsstudent samen met zijn voorkeuren voor universiteit en studierichting aan het Bureau voor Toelating van het Ministerie voor Hoger Onderwijs. Als de overgelegde gegevens juist zijn, bepaalt dit bureau aan de hand van de schoolprestaties tot welke universiteit de kandidaatsstudent wordt toegelaten.

Met het toelatingsbewijs van het bureau voor toelating van het Ministerie voor hoger Onderwijs meldt de kandidaat zich bij de inschrijvingsdienst van de betreffende faculteit van de universiteit. Het is niet noodzakelijk dat de kandidaatsstudent zich legitimeert aan de hand van een geldig identiteitsbewijs. Immers, de identiteitscontrole is reeds gedaan door het Ministerie voor Hoger Onderwijs.